

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Abdulhalim Furkan KILIÇ

Abbara İncelemesi: Mardin Örneği

Coğrafya Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Abdulhalim Furkan KILIÇ

Abbara İncelemesi: Mardin Örneği

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK

Coğrafya Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2023

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Abdulhalim Furkan KILIÇ'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Salih BİRİNCİ

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Halil HADİMLİ

Tez Başlığı: Abbara İncelemesi: Mardin Örneği

Tez Savunma Tarihi : 05/05/2023

Mezuniyet Tarihi : 06/07/2023

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Abbara İncelemesi: Mardin Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Adı SOYADI

Abdulhalim Furkan KILIÇ

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Abdulhalim Furkan KILIÇ
Öğrenci Numarası	20195264005
Anabilim Dalı	Coğrafya
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Abbara İncelemesi: Mardin Örneği
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2091290433
Rapor Tarihi	12.05.2023
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %9 Alıntılar dahil: %12
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
<p>Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 71 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır.</p> <p>Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:</p> <p>(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım.</p> <p>() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.</p>	
Gerekçe:	
<p>Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.</p> <p style="text-align: right;">Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK</p> <p style="text-align: right;">İmza</p>	

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
FOTOGRAFLAR LİSTESİ	vi
HARİTALAR LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR	viii
ÖZET.....	ix
SUMMARY.....	x
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYASI

1.1. Jeolojik Özellikler	5
2.1. Jeomorfolojik Özellikler	5
2.1.1. Eğim Özellikleri	7
2.1.2. Bakı Özellikleri	8
2.1.3. Yükselti Özellikleri.....	9
3.1. İklim Özellikleri	10
3.1.1. Sıcaklık	11
3.1.2. Yağış	13
3.1.3. Rüzgâr ve Basınç	15
4.1. Hidrografiya Özellikleri.....	17
5.1. Bitki Örtüsü.....	17
6.1. Toprak Özellikleri	18

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BULUNAN ABBARALAR İLE GENEL BİLGİLER

2.1. Bir Tanım Olarak Abbara	19
2.2. Türkiye’de Abbara, Kabaltı, Kantarma ve Sokak Geçitleri Örnekleri	19
2.2.1. Şanlıurfa Kabaltı Örnekleri	20
2.2.2. Diyarbakır Kabaltı Örnekleri	20
2.2.3. Kilis Kabaltı Örnekleri	21
2.2.4. Gaziantep Kabaltı Örnekleri	22
2.2.5. Kahramanmaraş Kabaltı Örneği	23
2.2.6. Nevşehir (Ürgüp, Ortahisar) Kabaltı Örneği	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARDİN ABBARALARI

3.1. Mardin Abbaralarının Genel Özellikleri	24
3.2. Mardin Abbaraların Tarihçesi	25
3.3. Mardin Abbaralarının Yapısı	25
3.4. Mardin Abbaralarının Fonksiyonu (İşlev Bakımından Mardin Abbaraları)	26
3.5. Mardin Abbaraların Dağılışı	27
3.6. Mardin Abbaralarında Topoğrafyanın Etkisi	29
3.7. Mardin Abbaralarında İklimin Etkisi	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ABBARALARDA SOSYOKÜLTÜREL YAPININ ETİSİ (DİN, YAŞAM BİÇİMİ VE SOSYAL HAYATIN ETKİSİ)

4.1. Abbara İsminin Kökeni	44
4.2. Mardin Abbaralarının Yapılma Amacı	46
4.3. Mardin Abbaralarının İnşasında Kullanılan Malzemeler	49
4.4. Mardin Abbaralarının Yapımında İklim Faktörünün Etkisi	50
4.5. Mardin Abbaralarının Olumlu ve Olumsuz Etkileri	51
4.6. Mardin Abbaraları ile İlgili Anlatılar	53

SONUÇ	55
KAYNAKÇA	58
EK-1 SAHA GÖRÜŞME SORULARI	61
EK-2 GÖRÜŞMECİLERİN ÖRNEKLEM TABLOSU	62
ÖZGEÇMİŞ	63

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Mardin İlinin Yıllık Ortalama Sıcaklık Grafiği	12
Şekil 1.2 Mardin İlinin Yıllık Yağış Grafiği	14
Şekil 1.3 Mardin İline Düşen Yağışın Mevsimlere Dağılışı (1960-2021).....	15
Şekil 1.4 Mardin İlinin Yıllık Ortalama Hava Basınç Grafiği (mb).....	16

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1 Mardin'in Aylık Maksimum Sıcaklık (°C) 1960-2021	11
Tablo 1.2 Mardin'in Aylık Minimum Sıcaklık (°C) 1960-2021	11
Tablo 1.3 Mardin'in Aylık Ortalama Sıcaklık (°C) 1960-2021	11
Tablo 1.4 Mardin'in Uzun Yıllar Günlük Maksimum Sıcaklık (°C) 1960-2021	12
Tablo 1.5 Mardin'in Uzun Yıllar Günlük Minimum Sıcaklık (°C) 1960-2021	12
Tablo 1.6 Mardin'in Uzun Yıllar Günlük Ortalama Sıcaklık (°C) 1960-2021	12
Tablo 1.7 Mardin'in Aylık ve Yıllık Toplam Yağış Ortalaması(mm) 1960-2021	13
Tablo 1.8 Mardin'in Aylık Maksimum Aldığı Yağış(mm) 1960-2021	14
Tablo 1.9 Mardin'in Aylık Yağışlı Gün Sayısı Ortalaması. 1960-2021	14
Tablo 1.10 Mardin'in Aylık Ortalama Hava Basınç Değeri (mb). 1960-2021	15
Tablo 1.11 Mardin ilinin Aylık Hâkim Rüzgâr Yönü ve Yüzdesi (%).....	16
Tablo 1.12 Mardin ilinin Aylık Maksimum Rüzgâr Yönü ve Hızı	16
Tablo 1.13 Mardin İli Toprak Grupları Oransal Dağılışı.....	18
Tablo 1.14 Görüşmecilerin Örneklem Tablosu	62

FOTOGRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 2.1 Şanlıurfa Kabaltı Örneği, (URL-1)	20
Fotoğraf 2.2 Diyarbakır Kabaltı Örneği (Tuncer, 1999).....	21
Fotoğraf 2.3 Salih Efendi Kabaltısı, Kilis (URL-3).....	21
Fotoğraf 2.4 Salih Efendi Kabaltısı, Kilis (URL-3).....	22
Fotoğraf 2.5 Gaziantep Kabaltı Örneği (URL-4)	22
Fotoğraf 2.6 Kahramanmaraş Kabaltı Örneği (URL5)	23
Fotoğraf 3.1 Savurkapı Mahallesi, Duygular sokakta yer alan abbara	30
Fotoğraf 3.2 Savurkapı Mahallesi Debelen Sokakta yer alan abbara	31
Fotoğraf 3.3 Savurkapı Mahallesi Ladik Sokakta yer alan abbara	31
Fotoğraf 3.4 Savurkapı Mahallesi Çabuk Sokakta yer alan abbara	32
Fotoğraf 3.5 Savurkapı Mahallesi 38.Sokakta yer alan abbara	33
Fotoğraf 3.6 Savurkapı Mahallesi 38.Sokak üzerinde yer alan abbara.....	33
Fotoğraf 3.7 Şehidiye Mahallesi 38.Sokakta bulunan abbara	34
Fotoğraf 3.8 Şehidiye Mahallesi Hamidiye Cami altında bulunan abbara	35
Fotoğraf 3.9 Şehidiye Mahallesi 1.Cadde üzerinde bulunan abbara	35
Fotoğraf 3.10 Gül Mahallesi Mimar Başı Serkis Lole Kültür ve Sanat Sokağında yer alan abbara	36
Fotoğraf 3.11 Medrese Mahallesi 257.Sokakta yer alan abbara.....	37
Fotoğraf 3.12 Medrese Mahallesinde yer alan Milli Evi Abbarası	37
Fotoğraf 3.13 Teker Mahallesi 71. Sokakta yer alan abbara	38
Fotoğraf 3.14 Teker Mahallesi 55. Sokakta yer alan abbara	38
Fotoğraf 3.15 Teker Mahallesi 56. Sokakta yer alan abbara	39
Fotoğraf 3.16 Teker Mahallesi, Marangozlar Kahvesinin altında yer alan abbara	40
Fotoğraf 3.17 Şar Mahallesinde yer alan abbara	41
Fotoğraf 3.18 Çabuk Mahallesinde yer alan abbara	41
Fotoğraf 3.19 Latifiye Mahallesi, 152. Sokakta yer alan abbara.....	42
Fotoğraf 3.20 Emineddin Mahallesinde yer alan abbara	42
Fotoğraf 3.21 Emineddin Mahallesi, 176.Sokakta yer alan abbara	43

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Araştırma Sahasının Konumu	4
Harita 1.1 Mardin ili Yükselti Haritası	7
Harita 1.2 Mardin ili Eğim Haritası	8
Harita 1.3 Mardin ili Bakı Haritası	9
Harita 1.4 Mardin ili sıcaklık haritası	13
Harita 1.5 Mardin ili yağış haritası	15
Harita 1.6 Mardin ili toprak haritası	18
Harita 3.1 Mardin Vaziyet Planı Üzerinde Abbaraların Konumlandırılması.....	27

KISALTMALAR

- GAP** : Güneydoğu Anadolu Projesi
MTA : Maden Tetkik ve Arama
MARSU : Mardin Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü

ÖZET

Abbaralar geçmişten bugüne Mardin'in önemli yapılarından biri olma özelliğini göstermektedir. Mardin'de dikkat çeken mimari yapıya sahip olan ve çeşitli amaçlarla yapılan abbaraların ortaya çıkışı coğrafi nedenlerden dolayı şekillendirilmektedir. Araştırma sahası Mardin'de bulunan 50'den fazla abbarayı kapsamaktadır. Çalışma alanının sınırı eski Mardin şehri olup abbaraların bulunduğu mahallelerle belirlenmektedir. Abbaralar coğrafi nedenlerden dolayı ortaya çıkan bir yapı birimi olarak görülebilmektedir. Araştırmaya Türkiye'de bulunan ve değişik isimlerle adlandırılan abbaralar araştırılarak başlanmıştır. Abbaraların çeşitli illerdeki isimlerine bakılarak kullanım amacı irdelenmiştir. Araştırma sahasına gidilerek yerinde incelemelerle ve arazi çalışmalarıyla veriler elde edilmiştir.

Bu tez çalışmasında, Mardin için önemli bir yere sahip olan abbaraların coğrafik yönden önemi incelenmiştir. Bu çalışmanın amacı, engebeli bir arazi üzerine kurulmuş olan Mardin ilindeki abbara yapılarının topografyadan nasıl etkilenip ortaya çıktığı ve coğrafik bağlamda abbaraların eğimli ve dik bir arazi üzerine kurulmuş olan Mardin'deki varlığı incelenmekte olup kent-topoğrafya bağlantısı araştırılmaktadır ayrıca toplum için önemi, işlevi ve karşılığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde; Mardin ilinin fiziki coğrafyası ile ilgili bilimsel çerçeve oluşturulmaktadır. İkinci bölümde ise; abbaralara yönelik kavramsal bir çerçeve oluşturulduktan sonra Türkiye'deki abbaralara benzer yapıların çeşitli illerde farklı isimlendirmelerin altında yatan nedenlere değinilmektedir. Mardin abbaralarını konu edinen üçüncü bölümde ise; abbaraların coğrafi bakımdan anlamı, dağılışı, iklimin etkisi ve topografya işlevi üzerinde durulmaktadır. Dördüncü ve son bölümde Eski Mardin'de yer alan abbaralarla ilgili saha soruları gözlemcilere sorularak abbaralar ile ilgili çeşitli görüşler toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Abbara, Dar sokak, Mardin, Topoğrafya.

SUMMARY

ABBARA STUDY: THE CASE OF MARDIN

Abbaras show the feature of being one of the important structures of Mardin from past to present. The emergence of abbaras, which have a remarkable architectural structure and were built for various purposes in Mardin, is shaped due to geographical reasons. The research area covers more than 50 abbaras in Mardin. The border of the study area is the old city of Mardin and is determined by the neighborhoods where the abbaras are located. Abbaras can be seen as a building unit that emerged due to geographical reasons. The research was started by researching the abbaras found in Turkey and called by different names. By looking at the names of the Abbaras in various provinces, the purpose of use was examined. By visiting the research area, data were obtained by on-site investigations and field studies.

In this thesis, the geographical importance of the abbaras, which has an important place for Mardin, has been examined. The aim of this study is to examine how the abbara structures in the province of Mardin, which was built on a rough land, were affected by the topography and to emerge in the geographical context, the existence of abbaras in Mardin, which was built on a sloping and steep land, and the city-topography connection is investigated. tried to be revealed.

In the first part; A scientific framework is being created for the physical geography of Mardin province. In the second part; After creating a conceptual framework for abbaras, the reasons underlying the different naming of structures similar to abbaras in various provinces in Turkey are mentioned. In the third chapter, which deals with the abbaras of Mardin; The geographical meaning of the abbaras, their distribution, the effect of the climate and the topography function are emphasized. In the fourth and last part, field questions about the abbaras in Old Mardin were asked to the observers and various opinions about the abbas were collected.

Keywords: Abbara, Narrowstreet, Mardin, Topography.

ÖNSÖZ

Mardin ilinde yer alan abbaralar bu tez araştırmasının konusunu oluşturmaktadır. Mardin için önemli bir yere sahip olan abbaralar Mardin'in dar sokaklarında sayıları fazla bir şekilde yer almaktadır. Şehir eğimli bir arazi üzerine kuruludur ve kısıtlı yerleşim yeri olmasından dolayı şehir içinde yer kazanmak abbarların yapılma nedenlerinden biridir. Abbarlar üzerinde bulunduğu yapılar ile bir bütünlük oluşturur ve evlerin bir bölümünü oluşturmaktadır. Türkiye'nin bazı illerinde geçit, kabaltı, kantarma, sabat ve köprü gibi farklı isimler ile anılsa da bütün bu yapılar aynı amaca hizmet eder.

Bu çalışmada Mardin özelinde abbaraları araştırmaktadır. İncelenen bu yapıların genel özellikleri, coğrafyanın ve topoğrafyanın abbaralara etkisi araştırılmaktadır. Bu araştırma coğrafi yönden abbaraları konu edinerek literatürdeki boşluğu doldurmaktadır.

Bu tezin yazım sürecinde desteklerini her daim hissettiğim, çalışmalarına ışık tutan ve yol gösteren değerli tez danışmanım Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK hocama sonsuz teşekkürü borç bilirim. Ayrıca tez çalışmam boyunca karşılaştığım zorlukları aşmamda bana olan inançlarını hiç yitirmeden destekleyen ve çalışmalarım konusunda bana yardımcı olan ailem, kuzenlerim ve değerli ablam Derya GÜNGÖRMEZE teşekkür ederim.

Abdulhalim Furkan KILIÇ

Antalya, 2023

GİRİŞ

Mardin yüzyıllar boyu birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Mezopotamya ovasının kuzeyinde bulunan şehir yüksek bir dağ yamacına kurulmuş olan bir kale şehridir. Birçok etnik unsuru ve farklı dinleri bünyesinde barındırmasından dolayı zengin kültürü kendi içinde barındırır. Şehirde medeniyetlerin izleri ve eserlerini yoğun bir şekilde görülür.

Mardin çok eski tarihlere uzanan (M.Ö. 226) önemli kültür ve tarih şehridir. Şehir binlerce yıl çeşitli kavimlerin yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Yüksek bir dağın güney yamacına kurulmuş olan şehir güvenlik ve savunma açısından oldukça elverişli bir sahada bulunur. Coğrafi konumundan dolayı birçok medeniyet burada barınmıştır ve şehir kale şehri olmasından dolayı tarihi unsurlarını muhafaza edebilmiştir.

Mardin'in iklimi kurak ve yarı kuraktır. Karasal iklime sahip olmasından dolayı ekonomik faaliyetler buna göre şekillenmiştir. Şehrin ekonomik faaliyetlerinin başında tarım gelir. Mezopotamya ovasında bulunan şehir tarımsal açıdan oldukça elverişli bir konumdadır. Son yıllarda turist sayısındaki artış nedeniyle şehirde turizm faaliyetleri de önem kazanmıştır.

Mardin eğimli bir arazi üzerine kurulduğu için şehir içi yerleşim ona göre şekillenmiştir. Evlerin arasında yer alan abbaralar kısıtlı arazi varlığından dolayı ortaya çıkmış olan yapı çözümlerinden biridir. Abbaraların yapılma nedenlerinden bazıları, dar ve kısıtlı araziden yer kazanma, savunma, güvenlik ve sıcak iklimin etkilerinden korunmak olarak söylenebilir.

Abbaralar Mardin için önemli bir yere sahiptir, evlerin altında kendine yer bulması bu yapıları kendine özgü kılmıştır. Mardin'in dar sokaklarında uzanmış olan abbaralar tonozlu yapı formunda bulunur. Tarihi Mardin evlerinde yaşayan ailelerin artan nüfusun yer ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sokağın yanına açtıkları ev birimi bir odayı oluşturur ve o yapı birimine abbara denilmiştir. Abbaralarda en çok gördüğümüz formlar Beşik Tonoz ve Çapraz Tonozdur.

Abbaraların ortaya çıkışları ile ilgili birden çok görüş vardır ancak bu görüşlerden en önemlisi Mardin ilinin kurulmuş olduğu arızalı araziden dolayı şehir içi yerleşim yerlerinin kısıtlı bir alanda toplanmasıyla ortaya çıkmıştır. Eğimli ve tek düze olmayan irili ufaklı tepeliklerinde bulunduğu bir araziye kurulan şehir, kısıtlı araziden maksimum faydayı sağlamak adına abbara yapı çözümünü ortaya çıkarmıştır.

Türkiye’de ise abbaralara benzeyen yapılar vardır. Abbaralar, Mardin ile Şanlıurfa, Diyarbakır, Kilis, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Nevşehir gibi illerde farklı isimlerle anılmalarına karşın aynı işlevi görmektedir. Köprü, geçit, kantarma, kabaltı ve sabat gibi isimlerle anıldığı bilinmektedir.

Çalışmanın konusu olan Mardin abbaralarına coğrafi bakış açısıyla bakılmıştır. Mardin’in kurulmuş olduğu arazi, yapıları ve kültürü etkilemiştir. İklim, bitki örtüsü, toprak türü ve jeolojik unsurlar şehir için olumlu ve olumsuz yanları kendisiyle getirmiştir. Olumlu yanlarından biri güvenlik ve savunmadır. Şehir bir dağ üstüne kurulu olduğu için savunmaya elverişli bir konumdadır. Olumsuz yanlarından biri ise arıza bir araziye kurulmuş olan şehir kısıtlı yerleşim yeri problemi ortaya çıkarmıştır. Mardin abbaralarının bu problemten dolayı ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Genişleyen ailelerin evlerden sokağa doğru ek oda açması abbaraların oluşmasını sağlan en önemli ihtimallerden birisidir.

Bu araştırmanın amacı Mardin’in önemli tarihi yapılarından biri olan abbaraların coğrafi açıdan incelenmesi, oluşum nedenleri ve sosyokültürel açıdan incelenmesi amaçlanmaktadır. Binlerce yıllık geçmişe sahip olan ve birçok medeniyeti içinde barındıran Mardin’in aynı zamanda tarihi yapılarıyla bilinmesi ve bu yapılardan biri olan abbaraların tarihi ve coğrafi bilgilerle araştırılması hedeflenmektedir.

Bu çalışmada abbaraların ne amaçla yapıldığı ve kullanıldığı incelenip günümüzdeki önemine değinilmiştir.

Bu çalışma 5 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; Mardin ilinin topoğrafyası, eğim, bakı ve yükselti özellikleri verilmiştir. Hidrografya ve jeolojik özellikleri incelenmiş olup iklim, sıcaklık, yağış, rüzgâr, basınç, toprak özellikleri ve bitki örtüsü ile ilgili genel bilgileri verilmiştir.

İkinci bölümde; Türkiye’de abbaralara benzeyen yapılar ele alınmıştır ve farklı illerde bunlara verilen isimler anlatılmıştır. Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Diyarbakır, Kahramanmaraş ve Nevşehir illerindeki abbaraya benzer yapılar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; Mardin abbaraları ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Abbaraların tarihçesi, yapısı, fonksiyonu, dağılışı ve topografyanın abbaralar üzerine etkisi incelenmiştir. Mardin abbaralarının ortaya çıkmasında etkili rol oynayan topografya üzerinde ayrıca durulmuştur.

Dördüncü bölümde; Saha soruları gözlemcilere sorularak abbaralar ile ilgili çeşitli görüşler toplanmıştır. Abbara isminin kökeni, yapılma amacı, inşasında kullanılan

malzemeler, iklim faktörünün etkisi, abbaraların olumlu ve olumsuz etkisi ile abbarlar ile ilgili anlatılara yer verilmiştir.

Beşinci bölümde ise sonuç kısmına yer verilmiştir. Burada Mardin abbaralarının özeti ve bu yapıların ortaya çıkışı ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışmada Mardin'in tarihi taş evlerinin altında bulunan fakat yeteri kadar önem verilmeyen abbaraların coğrafi ve sosyokültürel yönden incelenmesi, çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Bu çerçevede coğrafi işaretle oluşturulan abbaraların coğrafyayla etkileşimi ayrıca bu tezin önemini oluşturmaktadır.

Abbaralara Mardin özelinde önem verilmemiş ve yeterli bakım ve düzenlemeler yapılmamıştır. Araştırmanın Mardin abbaralarına ışık tutacağı ve bir farkındalık oluşturup yeterli önemi vererek bilimsel olarak incelenmesi yapılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Abbaralar tonozlu yapıları ve paralel sokakları birbirine bağlayan bir tür geçittir ve bu özellikleri ile Mardin şehri için önemli bir yere sahiptir. Evlerin altında kendine yer bulması ve yapı tekniği abbaraları daha ilginç bir hale getirmiştir. Mardin 'in coğrafi yapısı ve fiziki özelliği dikkate alındığında bu yapılara ihtiyaç duyulduğu görülmekte ve adeta toplumsal yaşam ile bir bütünlük göstermektedir. Abbaralar eski Mardin şehri alanı içinde yayılış gösterir ve çıkmaz sokakların yerini alırken şehir için insanların geçişlerine olanak sağlamıştır. Bu yapılar şehir için önemli bir yere sahiptir ve tarihin farklı dönemlerinde de dini inanışların bir parçası olmuştur. Mardin ilinde bulunan abbaraların kent genelinde nasıl yayılış gösterdiği ve özelliklerinin nasıl olunduğu araştırılmıştır.

Çalışma Yöntemi

Bu çalışmanın yöntemi nitel araştırma kapsamında saha çalışmasıdır. Çalışmanın yöntemi araştırma soruları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu çalışmada 16 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin geneli erkek katılımcılardır. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden oluşmaktadır. Görüşmeler bir kişiyle başlayıp tavsiye üzerine kartopu tekniğiyle seçilmiştir. Çalışmada kaynak ve doküman toplanmış, Mardin'inin tarih, coğrafya ve mimarlık alanında yapılan araştırmaların önemli bir kısmına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Mardin İl Müzesi ve Mardin İl Halk Kütüphanesinde kaynak taraması yapılmıştır.

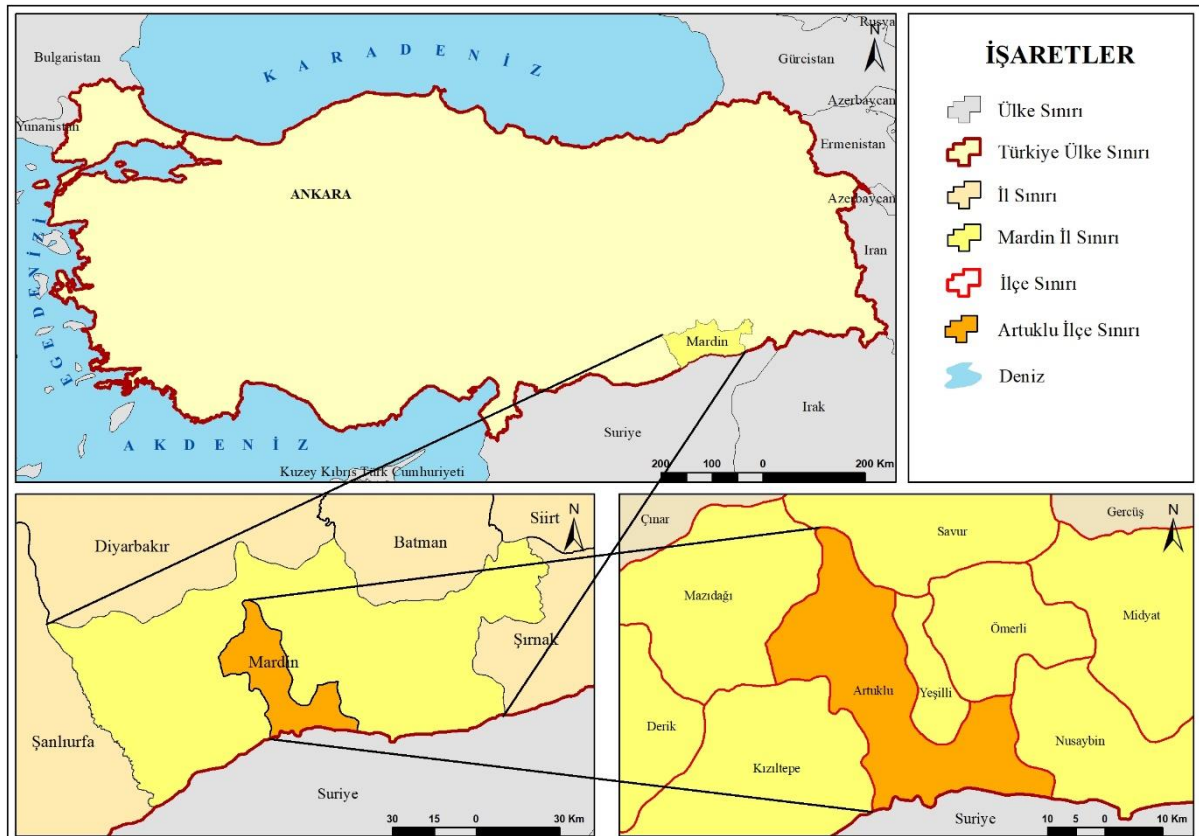
Arazi çalışmalarının yoğunlaştığı, Mardin Müzesi ile irtibata geçilerek gerekli dokümanlar alınmıştır. Çalışma Mardin il genelinde değil sadece merkez ilçe olan Artuklu'yu kapsayacak şekilde yürütülmüştür. Alan çalışmaları yapıldıktan sonra konu kapsamına giren abbaraların fotoğraf çekimleri yapılmış, bazı ölçümler alınmıştır ve tarafımdan harita çizimi gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Sahasında Yapılmış Olan Çalışmalar

Çalışma sahasında en kapsamlı araştırma Dr. Zekai ERDAL tarafından yapılmıştır. Artuklu ilçesinde yer alan abbaraların fotoğrafları çekilmiş ve çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Abbaraların tipolojileri, formları, inşaat malzemeleri ve mahallelerde kaç adet bulunduğu akademik çalışma olarak ortaya konulmuştur.

Araştırma Sahası

Araştırma sahası Mardin'in Artuklu ilçesini kapsamaktadır. Sahanın yükseltisi 1083 metreye kadar çıkmaktadır. Araştırma sahasının yüz ölçümü 837 km²'dir. Çalışma sahası mahallelerin sınırlarına göre belirlenmiştir. Çalışma sahasında 11 mahalle bulunmaktadır. Eski Mardin şehir merkezinin içinden anayol geçmektedir ve bu yola 1.Cadde denilmektedir. Bu yol şehri ikiye bölmektedir. Caddenin güneyinde ve kuzeyinde abbaralar yer almaktadır.

Harita 1 Araştırma Sahasının Konumu

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYASI

1.1. Jeolojik Özellikler

Mardin iline genel olarak baktığımızda üçüncü zaman dilimi ve yer yer ikinci zaman diliminde meydana geldiğini görüyoruz. Kent genel anlamda orta eosen ve kretase oluşumları ile kaplıdır. İlin güneyinde ise geniş üçüncü zaman neojen oluşumları göze çarpmaktadır. Mardin'in batısında yer alan Karacadağ volkanı nedeni ile ilin batı kısmı yer yer dolomit ve bazalt bir örtü ile kaplıdır.

Mardin ili doğu ve güney Türkiye'nin az arızalı, doğu-batı yönünde uzanan kalker yapıları tepelerinden meydana gelmiştir. Mardin'in güneyinde Suriye platformu ile kuzeyinde Diyarbakır-Siirt Pliosen yapıları depresyonun ortasında kalan Mardin dağları, daha çok güneye eğimli antiklinallerden meydana gelmiştir. Suriye'nin düz sahasından başlayıp kuzey kesime doğru geldikçe aniden blok halinde yükselen Mardin sıra dağları Nusaybin'den başlayıp Derik'e kadar uzanmaktadır ve bu hattın kuzeyi karstiktir. Bu bölgede yer alan karstik arazi üzerinde kalkerli tepeler ve alüvyonlu vadiler yer almaktadır. Mardin'de yer alan dağlar genel anlamda çıplaktır ancak Mazıdağ ilçesinde meşe ormanları mevcuttur (Tolun ve Ternek, 1952: 1).

Eski Mardin'de yer alan abbaralar ilin kurulmuş olduğu coğrafyadan etkilenmiştir, kullanılan yapı malzemesi ve arazi şartlarına göre abbaralar çeşitlilik göstermiştir. Kireç taşının yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Eğimli arazi şartlarında yapılan abbaraların ise genişliği, uzunluğu ve yüksekliği çeşitlilik göstermiştir.

2.1. Jeomorfolojik Özellikler

Mardin ilinin kendine özgü bir yapısı vardır. Kentin kuzeyi dağlık alanlarla kaplı iken, güney kesimi ise düz ovalarla kaplı arazilerden oluşmaktadır. Çalışma sahasında dağlık alanların yanı sıra tepelik alanlarının da fazlaca yer kapladığını görülmektedir. Ovalar Derik ilçesinden başlar Kızıltepe ve Nusaybin ilçelerine kadar devam eder. İlin güneyinde yer alan düz ve düze yakın ovalar 400-500 m yükseklikte yer alırken kuzeyde yer alan dağlık sahanın yükseltisinin 1400 m'ye kadar çıkmaktadır (Bayşu, 2018: 11).

İl genelinde birden fazla jeolojik döneme ait izler bulunmaktadır. Eosen dönemine ait izler bunların başında gelmektedir. İl yeknesak bir yapıya sahip değildir, ilin topografyasına bakıldığında zaman, kuzey kesiminin dağlık ve tepelik gibi yükseltilerden meydana gelirken, ilin

güney kesimi ise geniş düzlükler ve ovalarından meydana gelir. Mardin arazisi üzerinde akarsuların oluşturduğu çeşitli derinliklerde yarıklar ve aşınmalar mevcuttur.

Mardin’de il genelinde Eosen arazisi ve nümülitik kalker alabildiğine yer kaplamaktadır. Karacadağ volkanik kütesinin faaliyetleri sonucu Plio Quaterner Hawaii tipi volkanik bazalt kalıntıları da arazide mevcuttur. Quaterner döneminde deniz varlığı söz konusu olmuştur, bunu Biricik (1974), şu şekilde açıklamıştır:

“Genel olarak üst Kretase killeri üzerinde diskordant olarak oturmuş bulunan Midyat kalkerleri denizel fasiyestir. Bu da bize gösteriyor ki vaktiyle (Orta Eosen) deniz olan, şimdi kara halinde bulunan mezkür sahanın bir transgresyona (deniz basması) sahne olduğu ve arazinin bu günkü görünümünü Vindobonien Transgresyonunda aldığı teyir etmektedir” (Biricik, 1974: 124).

Paragraftan anlaşılacağı üzere Mardin’in bulunduğu arazinin daha önce denizel etkide olduğu ancak zamanla denizel etkinin tamamen ortadan kalkması ile günümüzdeki arazi görünümünü almıştır. Arazinin çoğunlukla ikinci jeolojik zaman ile üçüncü jeolojik zamanda olduğu görülmektedir, arazide Lütesiyen kalkerlerinin fazlaca yer aldığı görülmektedir. İkinci ve üçüncü jeolojik zaman grubunda tektonik hareketlenmelerin ve çeşitli faylanmaların olduğu görülmektedir. Mardin deprem riski olarak düşük ve orta riskli bir deprem alanında bulunmaktadır. Geçmişte çok büyük depremlerin yaşanmadığı ancak çeşitli hareketlenmelerin ise zaman zaman olduğu görülmektedir.

Mardin’de su kuyularının genel olarak ovalarda yer aldığı görülmektedir ve bu su kuyuları sayesinde tarım yapılabilir, ancak Güneydoğu Anadolu Projesi ile Şanlıurfa’da bulunan Atatürk Barajın sularının Mardin ovalarına yapay bir kanal ile getirilmesiyle su kuyularının ova genelinde sayısının azalacağı yönündedir.

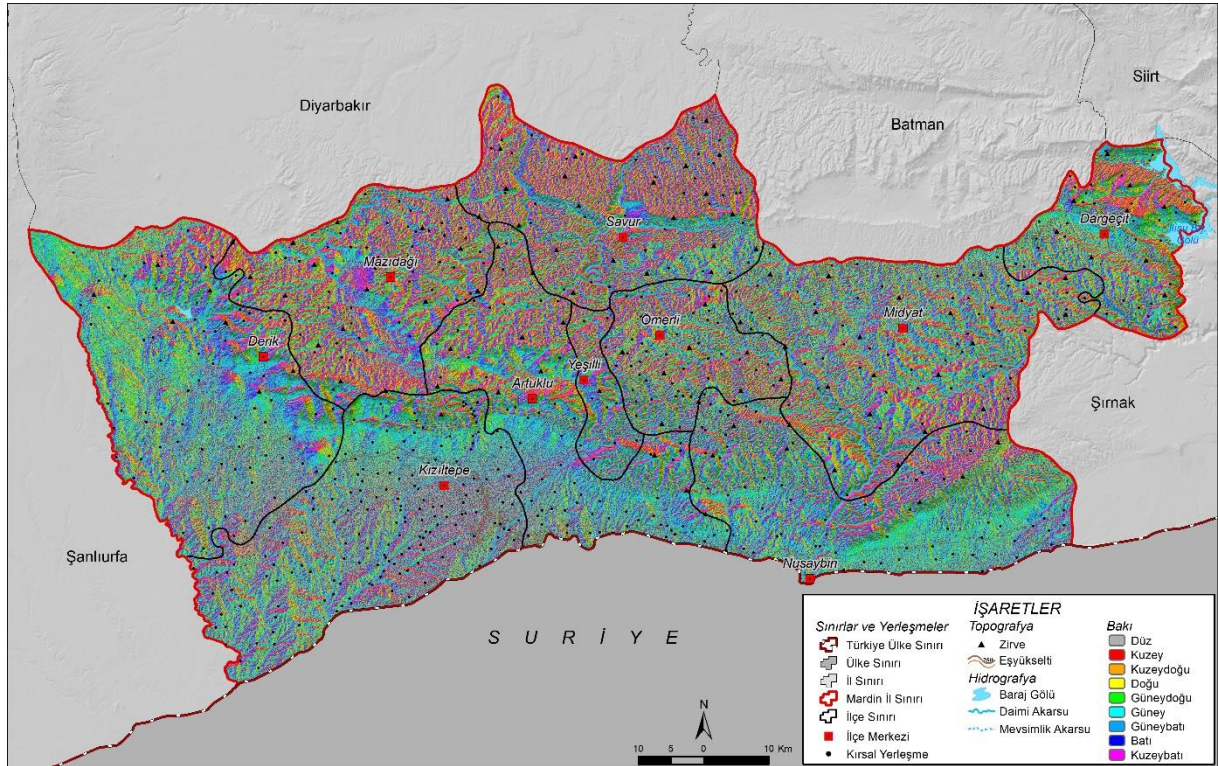
Mardin’de fosfat yataklarının varlığı da söz konusudur, özellikle Mazıdağ ilçesinde büyük rezervlerin olduğu bilinmektedir. MTA, 1974 yılında bölgede kaliteli ve büyük rezervlerin olduğunu keşfetmiştir. Bunun ışığında Mazıdağ ilçesinde Mazıdağ Metal Geri Kazanım ve Entegre Gübre Tesisleri kurulmuştur. Bu tesisin yanı sıra Eosen döneminde nümülitik kalker kretase ve lütesiyen kalkerleri günümüzde yapı ve inşaat sektöründe kullanılmasından dolayı çeşitli taş ocakları da yer almaktadır (etibakir.com.tr).

Mardin’in kuzeyinde dağlık ve engebeli araziler yayılış gösterirken güneyinde ise düz ve verimli ovalar yayılış göstermiştir, arazinin bu yapısı ile özellikle merkez ve kuzey ilçelerinde ulaşımı zorlaştırmakta ve maliyetleri de arttırmaktadır.

Dağlık alan doğu batı istikametinde uzandığı için ulaşımında doğu batı istikametinde gelişim göstermiştir. Kara yolu ulaşımının yanı sıra kentte hava ve demiryolu ulaşımı da vardır. Demiryolu şehir merkezinin hemen 10 km ilerisinde İstasyon mahallesinde yer almaktadır.

kar yağışının yerde kalma süresi güneye bakan yamaçlara göre daha uzun sürelidir. Özellikle Savur ilçesinde kuzeyli yamaçlardan bolca söz edilebilir.

Bakı etkisi sebebiyle yamaçlarda bitki örtüsü, yerleşme ve su kaynakları değişiklik göstermektedir. Bakı şartları sebebiyle ülkemizdeki yerleşmelerde güney kesiminin tercih edildiği görülmektedir. Mardin ise buna en güzel örneklerinden biridir, güney kesimine uzanan şehir yapısıyla ön plana çıkmaktadır.

Harita 1.3 Mardin ili Bakı Haritası

2.1.3. Yükselti Özellikleri

Mardin dağlık ve engebeli bir arazi üzerinde uzanır, kentin kuzeyinde eğim ve yükselti fazla iken güney kesimi düz ve eğimin az olduğu ovalardan oluşur. Kentin kuzeyinde yükselti 1450 metreye kadar ulaşırken güney düzlüklerinde ise yükselti 350 metreye kadar düşmektedir. Mardin'in ortalama rakımı 1083 metredir.

Derik, Mazıdağı, Artuklu, Yeşilli, Ömerli, Midyat ve Dargeçit ilçeleri yüksekte kurulmuş olan ilçeleridir. Şehir merkezi olan Artuklu'da ortalama yükselti ise 1000 metrenin üzerindedir. Mardin'in ilçeleri arasında yükseltisi en fazla olan Ömerli ilçesinin ortalama rakımı 1089 metre iken Mazıdağı'nın ortalama rakımı 1048 metredir. Düz ve geniş ovada kurulmuş olan Nusaybin'in ortalama rakımı 475 metre iken onu 485 metre rakımla Kızıltepe takip eder.

Yükselti ve engebeli arazi Mardin'deki tarımsal ve ekonomik faaliyetlere etki etmiştir. Mardin'inin kuzey ilçelerinde ulaşım zorlu ve maliyetlidir. Tarımsal olarak bağ-bahçe tarımı yapılmaktadır. Özellikle üzüm, nar, badem ve ceviz gibi tarımsal üretimler fazlaca yapılırken, turfanda sebzeçilikte önem kazanmıştır. Mardin'in kuzeyinde sebze ve meyve tarımı yapılırken, güneyinde ise düz ve verimli arazilerde daha çok tahıl tarımı yapılmaktadır. Özellikle Kızıltepe ve Nusaybin ilçelerinin bulunduğu ovalarında buğday, arpa, nohut ve pamuk tarımı yapılmaktadır.

Mardin topraklarının neredeyse %5'ini dağlar kaplar, doğu-batı yönünde uzanırlar ve çeşitli yükseltilere sahiptir. Dağlar genelde çıplaktır ve büyük çoğu kalkerden meydana geldiği için aşındırılmış ve yarıklar oluşmuştur. Arazideki başlıca yükseltiler; Akçadağ 1416 metre, Karakaş Dağı 1408 metre, Mazıdağı 1252 metre ve Dibek Dağı 1231 metre yükseltilerden meydana gelir. Mardin'in kuzey ilçelerinde özellikle Mazıdağı, Dargeçit ve Ömerli'de kış ağır ve zorlu geçmektedir, yükseltinin fazla ve engebeli arazinin varlığı sebebiyle ulaşım zorlu bir şekilde sağlanmaktadır.

3.1. İklim Özellikleri

Mardin karasal iklime sahiptir. Yaz ayları kurak ve sıcak geçerken kış ayları soğuk ve yağışlıdır. Mardin'in kuzeyinde yer alan yüksek sıra dağlar ilin iklimine etki etmektedir. Kış aylarında yüksek basınç etkisi ile havalar soğuk ve yağışlı geçmektedir. Yaz aylarında ise ilin güneyinde yer alan Arabistan çölünden gelen kuru ve sıcak havanın etkisi altına girmektedir. Mardin'in kuzeyinde yer alan yüksek dağlardan dolayı bölgeye soğuk ve yağışlı hava girişi kısıtlı olur bu yüzden yaz ayları şiddetli sıcak etkisi altındadır.

Mardin ili yaz aylarında Basra Termik Alçak basınç etkisine girmektedir. Basra alçak basınç nedeniyle yaz aylarında ilin güneyinden çöl kökenli kuru ve sıcak hava girişi gerçekleşmektedir.

Yaz aylarında ilin güney kesiminden gelen çöl kökenli rüzgarlar sıcaklığı yükseltmektedir. Güney kökenli kuvvetli çöl rüzgarları Mardin'de kum fırtınası ve çöl tozunu getirmektedir.

Mardin ilinin ortalama sıcaklık verileri incelendiğinde sıcaklığın en fazla temmuz ve ağustos aylarında olduğu görülmektedir. İlin sıcaklığının en düşük olduğu aylar ise ocak ve şubat aylarının olduğu görülmektedir (Şekil 1.1).

Mardin ilinin sıcaklık dağılım haritası incelendiğinde, ilin güney kesiminin, kuzey kesimine göre hava sıcaklığının daha yüksek olduğu görülmektedir. İlin güneyinde yer alan ve

ovada kurulmuş olan Kızıltepe ve Nusaybin ilçelerinin hava sıcaklığı kuzeyde yer alan Mazıdağ, Yeşilli, Ömerli, Savur ve Midyat ilçelerine göre daha sıcaktır (Harita 1.4).

Mardin ilinin yağış dağılışı haritası incelendiğinde ilin güney kesiminde yer alan Kızıltepe ve Nusaybin ilçelerine düşen yağışın, kuzey kesiminde yer alan Mazıdağ, Savur, Ömerli, Midyat ve Dargeçit ilçelerinden daha az olduğu görülmektedir. İlin kuzey kesiminin, güney kesimine göre daha fazla yağış aldığı görülmektedir (Harita 1.5).

Mardin ilinin mevsimsel yağış verileri incelendiğinde yağışların en fazla kış mevsiminde düştüğü görülürken onu ilkbahar ve sonbahar mevsimi takip etmektedir, en az yağışın düştüğü mevsim ise yaz mevsimidir (Şekil 1.2).

İklimin yaz mevsiminde kurak ve sıcak geçmesi, kışın ise soğuk ve sert geçmesi Mardin ilinde yer alan yapılarda kullanılan malzemeyi etkilemiştir. Kireç taşı kullanılarak yapılan yapılar yazın serin kalırken, kışın sıcak kalmaktadır. Abbaralar yaz mevsiminde insanların sığınağı olmuştur, abbaralarda hava akımı fazla olduğu için ve gölgelik alanlar oluşturduğu için insanlar bu mekanları sıklıkla kullanmaktadır. Abbaralar kış mevsiminde ise yağıştan ve güçlü rüzgarlardan evi korumaktadır.

3.1.1. Sıcaklık

Mardin ilinin aylık maksimum sıcaklık verileri incelendiğinde aylık maksimum sıcaklığın 42,5°C ile temmuz ayında olduğu görülmektedir (Tablo 1.1).

Tablo 1.1 Mardin'in Aylık Maksimum Sıcaklık (°C) 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
19.4	19.5	27.5	33.6	36.1	40.0	42.5	41.9	39.3	35.6	26.1	24.1

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Mardin ilinin aylık minimum sıcaklık verileri incelendiğinde minimum sıcaklığın şubat ayında -14,0°C olduğu görülmektedir. (Tablo 1.2).

Tablo 1.2 Mardin'in Aylık Minimum Sıcaklık (°C) 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
-13.4	-14.0	-11.7	-5.3	2.6	0.6	12.7	12.8	8.0	1.0	-6.5	-11.9

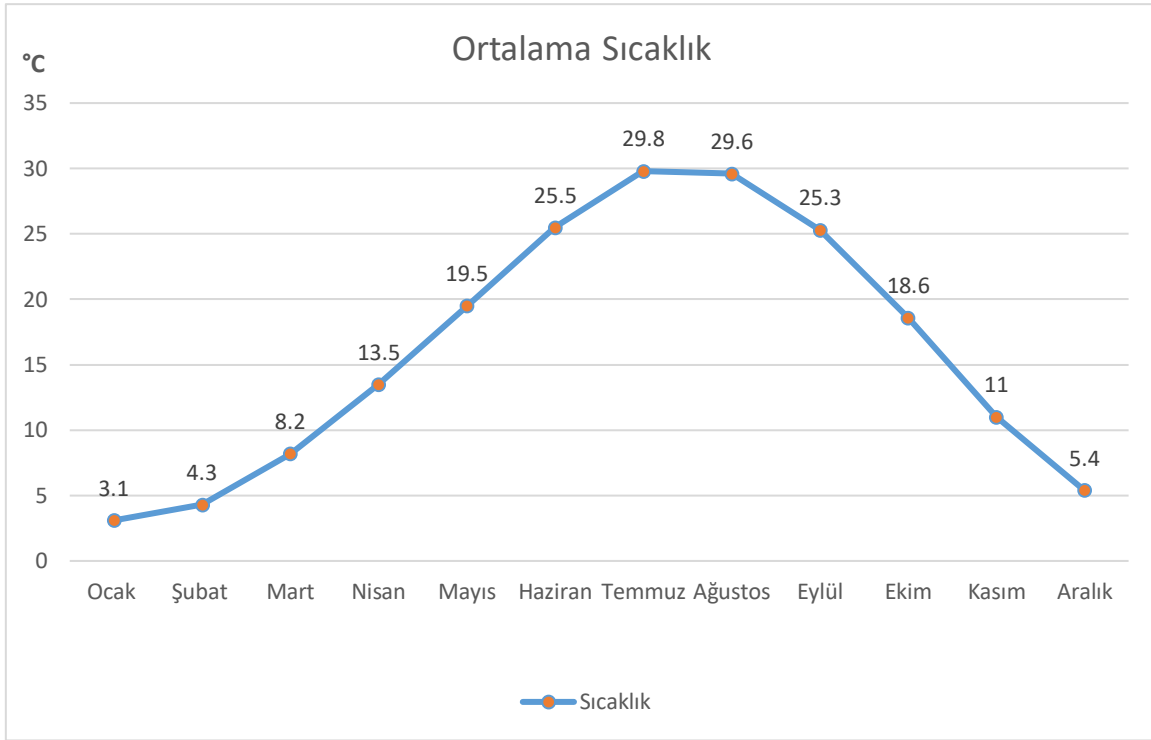
Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Mardin ilinin aylık ortalama sıcaklık verileri incelendiğinde en düşük aylık ortalama sıcaklık ocak ayında 3,1°C olurken, en yüksek aylık ortalama sıcaklık temmuz ayında 29,8°C olduğu görülmektedir (Tablo 1.3).

Tablo 1.3 Mardin'in Aylık Ortalama Sıcaklık (°C) 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
3.1	4.3	8.2	13.5	19.5	25.5	29.8	29.6	25.3	18.6	11.0	5.4

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Şekil 1.1 Mardin İlinin Yıllık Ortalama Sıcaklık Grafiği

Mardin'in uzun yıllar günlük maksimum sıcaklığına bakıldığında en yüksek sıcaklığın temmuz ayında 40,4°C olduğu görülmektedir (Tablo 1.4).

Tablo 1.4 Mardin'in Uzun Yıllar Günlük Maksimum Sıcaklık (°C) 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
14.9	16.5	20.9	28	32.2	37.41	40.4	39.9	36.6	30.2	22.5	17.5

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Uzun yıllar günlük minimum sıcaklığa bakıldığında en düşük sıcaklığın aralık ayında -9°C olduğunu görülmektedir (Tablo 1.5).

Tablo 1.5 Mardin'in Uzun Yıllar Günlük Minimum Sıcaklık (°C) 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
-7	-9	-4.7	0.9	7.3	11.2	17.4	17.5	13	5.3	-1.6	-5.8

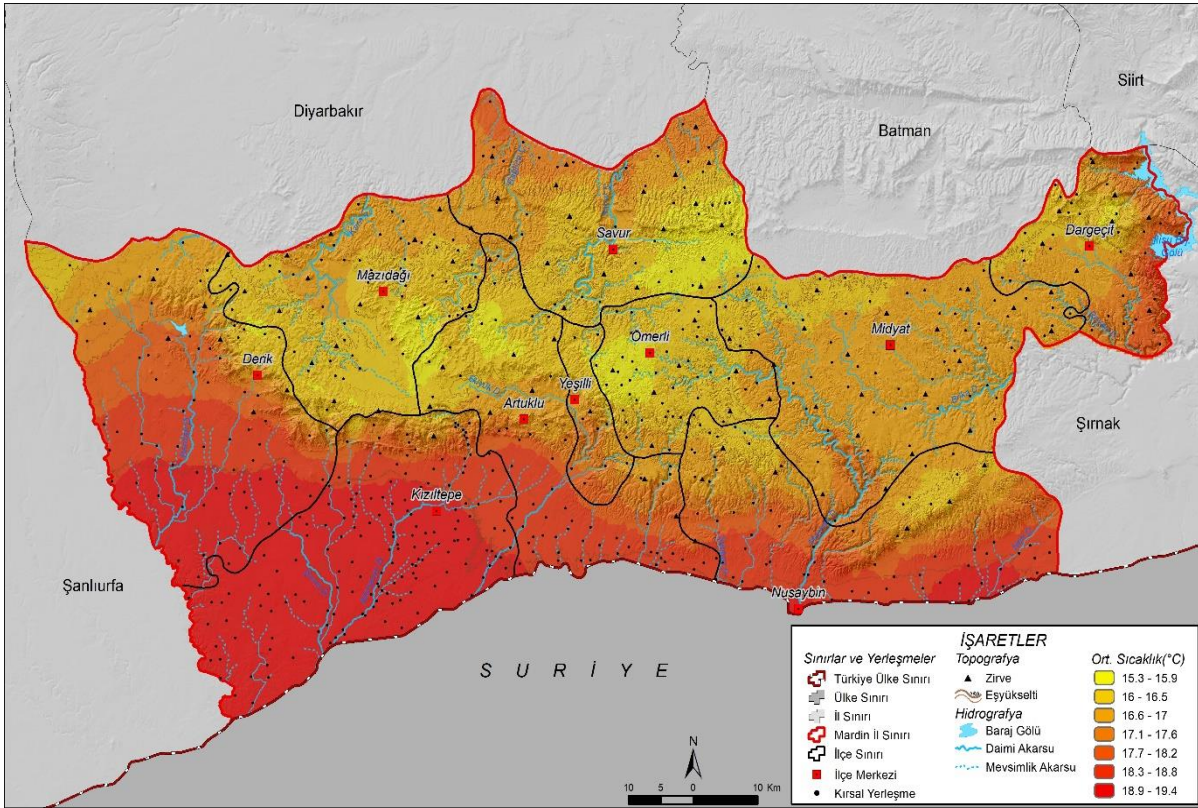
Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Günlük ortalama sıcaklığa bakıldığında en yüksek ortalama sıcaklık temmuz ayında 29,7°C olurken, en düşük ortalama sıcaklığın ise ocak ayında 3°C olduğu görülmektedir (Tablo 1.6).

Tablo 1.6 Mardin'in Uzun Yıllar Günlük Ortalama Sıcaklık (°C) 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
3	4,2	8,1	13,4	19,4	25,4	29,7	29,5	25,2	18,6	10,9	5,3

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Harita 1.4 Mardin ili sıcaklık haritası

Mardin ili sıcaklık haritasına bakıldığında (Harita 1.4), ilin güney kesiminde yer alan Kızıltepe ve Nusaybin ilçelerinin hava sıcaklığı kuzey kesimine göre daha sıcak olduğu görülmektedir.

3.1.2. Yağış

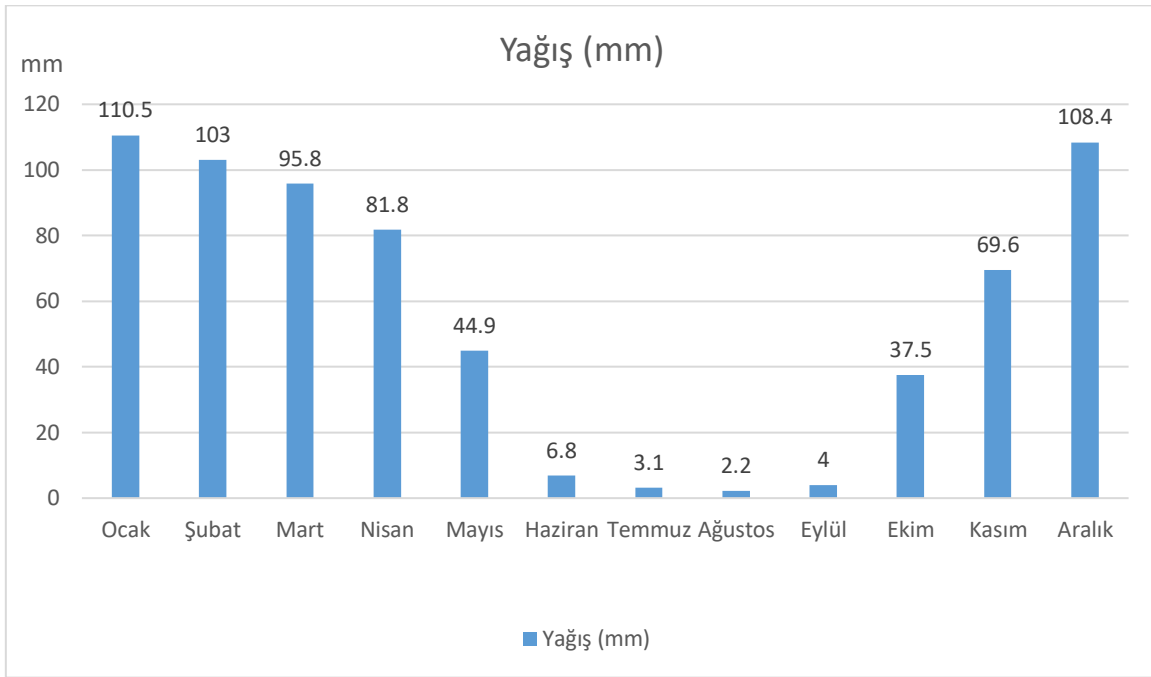
Mardin'in 62 yıllık ölçümlerine bakıldığında yıllık yağış ortalaması 667,6 mm yağış kadardır. Yağışların en fazla olduğu dönem 110,5 mm ile ocak ayıdır. Yağışların en düşük olduğu dönem ise 2,2 mm ile ağustos ayı olmuştur. Ocak ayından sonra düşmeye başlayan yağışlar eylül ayı ile tekrar yükselişe geçer (Tablo 1.7).

Tablo 1.7 Mardin'in Aylık ve Yıllık Toplam Yağış Ortalaması(mm) 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
110.5	103.0	95.8	81.8	44.9	6.8	3.1	2.2	4.0	37.5	69.6	108.4	667.6

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Tabloda görüleceği üzere yağışların en fazla kış mevsiminde düştüğü görülmüştür. Kış mevsiminden sonra yağışlarda azalma başlar, yaz mevsiminde ise en az yağışın görüldüğü mevsim olmuştur.

Şekil 1.2 Mardin İlinin Yıllık Yağış Grafiği

Mardin'in aylık maksimum yağış tablosuna bakıldığında en yüksek yağışı şubat döneminde 145,9 mm olarak gerçekleşmiştir (Tablo 1.8).

Tablo 1.8 Mardin'in Aylık Maksimum Aldığı Yağış(mm) 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
140.0	145.9	65.4	112.2	75.6	35.8	23.8	13.5	10.8	81.9	113.2	94.0

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

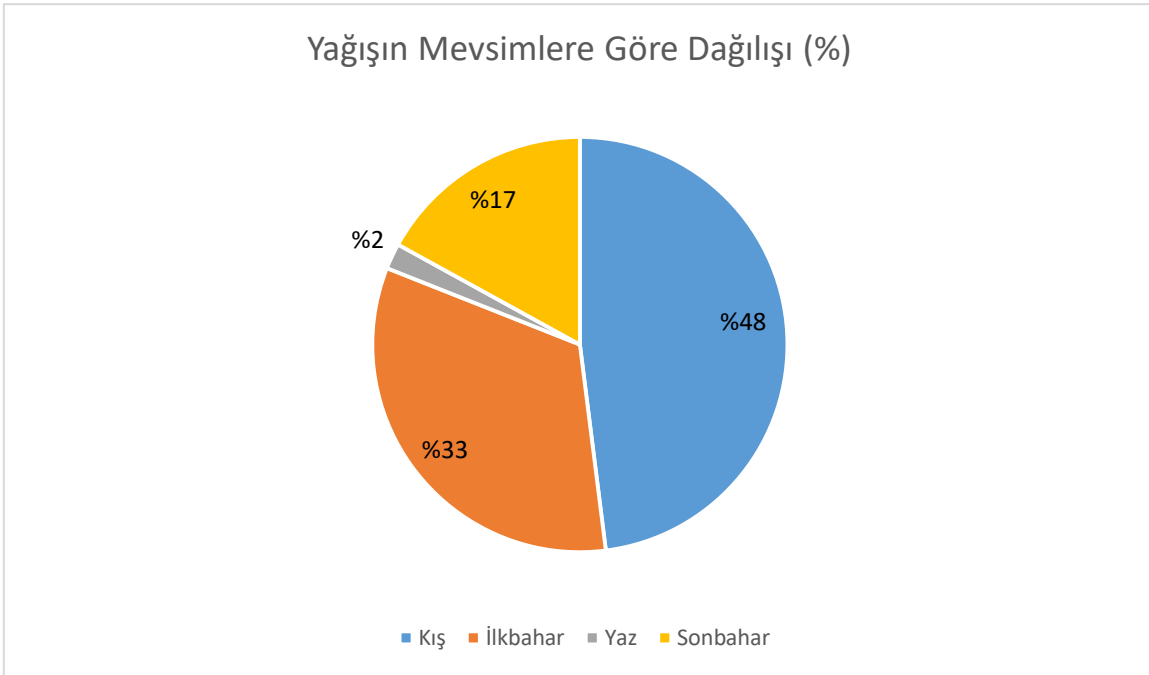
Mardin ilinde yağışlı gün sayısının en yüksek olduğu ay 11,69 ile ocak ayıdır. En fazla yağışın düştüğü ay şubat ayı olmasına rağmen yağışlı gün sayısı bakımından dördüncü sıradadır bu durum şubat ayında yağışların fazla ve şiddetli gerçekleştiği anlamına gelebilir. Yağışlı günler daha çok kış ayında toplanmış olup bu mevsimin ardından ilkbahar mevsimi gelir. Yaz mevsiminde ise yağışlı günler oldukça az gerçekleşmiştir (Tablo 1.9).

Tablo 1.9 Mardin'in Aylık Yağışlı Gün Sayısı Ortalaması. 1960-2021

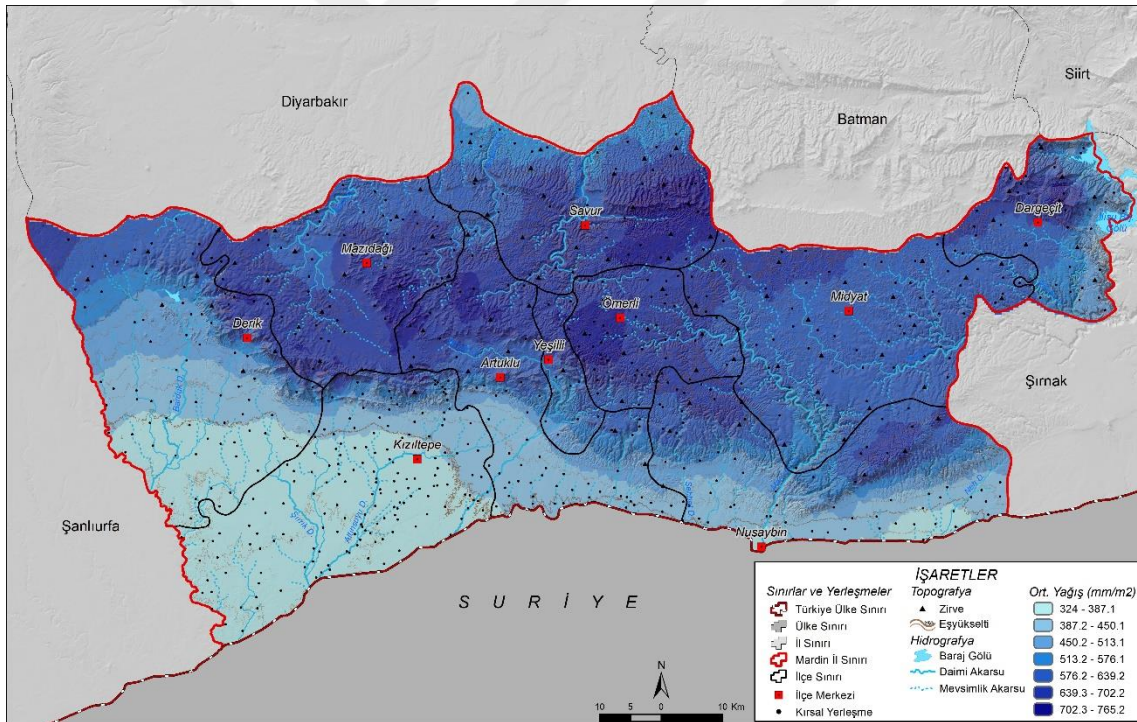
O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
11.69	10.65	11.40	10.53	7.39	1.61	0.55	0.24	0.79	5.48	7.69	10.87

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Yağışların mevsimlere dağılışına bakıldığı zaman en fazla yağışın %48 ile kış mevsiminde gerçekleştiği gözlemlenmiştir. İlkbaharda yağışın %33'ü düşerken sonbaharda %17'si düşmüştür. Yağışın en az gerçekleştiği ay %2 ile yaz mevsimi olmuştur (Şekil 1.3).

Şekil 1.2 Mardin İline Düşen Yağışın Mevsimlere Dağılışı (1960-2021)

Harita 1.5 Mardin ili yağış haritası

3.1.3. Rüzgâr ve Basınç

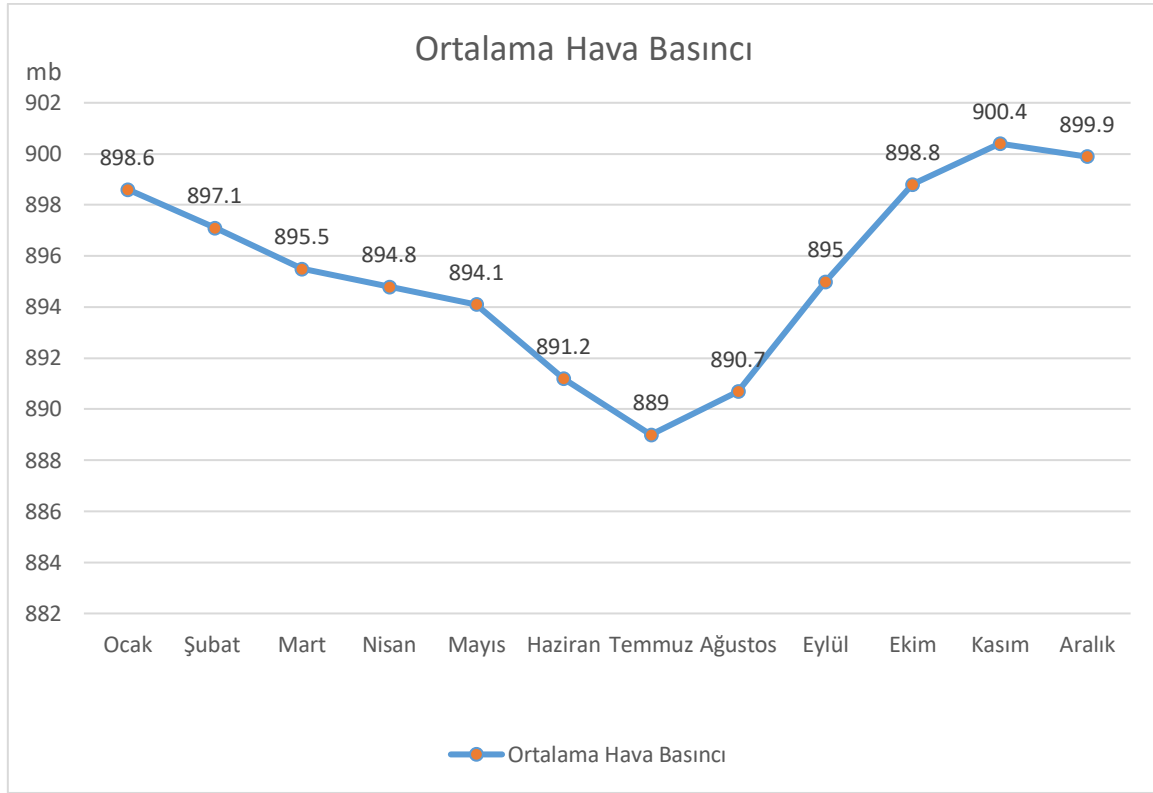
Mardin ilinin yıllık ortalama basınç değerleri 895,4 mb'dır. Basınç değerinin en yüksek olduğu ay 900,4 mb. ile kasım ayıdır. Aylık basınç değerinin en düşük olduğu ay 889 mb. ile temmuz ayıdır. Basınç değerleri aydan aya dalgalı bir seyir izlemiştir (Tablo 1.10).

Tablo 1.10 Mardin'in Aylık Ortalama Hava Basınç Değeri (mb). 1960-2021

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

898.6	897.1	895.5	894.8	894.1	891.2	889.0	890.7	895.0	898.8	900.4	899.9
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Şekil 1.3 Mardin İlinin Yıllık Ortalama Hava Basıncı Grafiği (mb)

Mardin ilinin yıllık ortalama hava basıncı grafiğine bakıldığında en yüksek hava basıncının 900,4 mb. ile kasım ayında iken en düşük basıncın 889 mb. ile temmuz ayında olduğu görülmektedir (Şekil 1.4).

Mardin ilinin hâkim rüzgâr yönüne bakıldığında zaman alınan verilere göre rüzgârın en fazla NNE ve SSW yönlerinden estikleri görülmüştür. Kuzey yönünden esen rüzgarların etkinliği oldukça fazladır (Tablo 1.11).

Tablo 1.11 Mardin ilinin Aylık Hâkim Rüzgâr Yönü ve Yüzdesi (%)

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
NNE	NNE	NNE	NNE	NNE	NNE	NNE	SSW	SSW	NNE	NNE	NNE
19.40	19.38	16.37	13.16	17.37	17.74	15.68	17.69	17.12	18.64	20.72	17.95

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

Mardin ilinde aylık maksimum rüzgâr kasım ayında NE yönünde 47,8 mb. olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 1.12).

Tablo 1.12 Mardin ilinin Aylık Maksimum Rüzgâr Yönü ve Hızı

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
E	SE	SE	SSE	S	NNE	S	ESE	N	S	NE	S
31.6	34.4	34.6	44.8	32.1	32.8	29.0	25.8	29.1	34.3	47.8	30.8

Kaynak: Mardin Meteoroloji Bölge Müdürlüğü, 2022.

4.1. Hidrografya Özellikleri

Mardin su kaynakları bakımından zayıf bir coğrafyada yer alır, çeşitli akarsular bulunurken, doğal göl hiç bulunmamaktadır. İl genelinde yer altı sularının önemi büyüktür, içme suyu ve tarımsal sulama buralardan karşılanırken, Nusaybin ilçesinde yer alan beyaz su kent için önemli bir yere sahiptir. Yaz aylarının kurak ve sıcak geçmesi buharlaşmayı arttırmakta ve su kaynaklarına olan önemin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Tarımsal sulama açılan kuyulardan karşılanırken, günümüzde GAP Projesinin Atatürk Barajından getirilecek olan Fırat nehrinin sularıyla karşılanması öngörülmektedir. Mardin yapay kanalı ile ovanın su ihtiyacı artık buradan karşılanması, verimin ve istihdamın artması öngörülmektedir. Mardin yapay kanalının uzunluğunun 220 kilometreyi geçmektedir ve bu uzunluğu ile Türkiye'nin en uzun yapay kanalı olacaktır. Kanal geçtiği bölgelerde tarımsal sulamanın kaynağı olması ve il adına refahın artması düşünülmektedir.

Mardin Fırat ve Dicle nehirleri arasında yer alır, Mardin havzasında irili ufaklı pek çok akarsu ve dere bulunur. Bunlar; Beyazsu (Çağ Çağ), Karasu, Buğur Suyu, Zerkan Çayı, Savur Çayı, Gurs Suyudur.

Saha araştırmasında Marsu personelinin verdiği bilgilere göre; Mardin'deki en önemli akarsu kaynağı Beyazsu'dur. İl ve ilçelerin içme suyu buradan karşılanır. Artuklu merkez ilçeyi besleyen üç adet kaynak bulunur ve bunlardan en büyüğü beyazsu içme kaynağıdır. Artukluya 450 l/s debili İçme suyu sağlamaktadır. Yaklaşık olarak 90km isale hattıyla ilçeye su sağlamaktadır. İlçeyi diğer olarak besleyen iki kaynaktan biri yeşilliye bağlı koyunlu dandane köyü su hattı diğeri ise Artuklu'ya bağlı sultan köyünden gelen içme su kaynağıdır. Dandaneden 100 l/s debili İçme suyu gelir, sultan köyünden gelen su ise şu an faaliyette değildir (Görüşmecı 16).

5.1. Bitki Örtüsü

Mardin ilindeki ormanlık alanlarının %99'luk bölümünü Anadolu Palamut Meşesi oluşturur. Mardin ilinde çeşitli bitki türleri mevcuttur. Bunların başında ağaç formasyonlarından olan Mazı meşesi (*Quercus infectoria*) gelir. Diğer ağaç, çalı ve otsu bitki örtüsü ise şunlardır; Anadolu Palamut Meşesi (*Quercus ithaburensissubsp. Macrolepis*), Ardıç (*Juniperus sp.*), Fıstıkçamı (*Pinuspinea*), Eldar Çamı (*Pinusbrutia var. Elderica*), Sedir (*Cedrus sp.*), Kavak (*Populus sp.*), Söğüt (*Salix sp.*), Badem (*Amygdalus sp.*), Menengiç (*Pistaciaterebinthus*), Mahlep (*Cerasus sp.*), Meşe (*Quercus sp.*), Kızılçam (*Pinusbrutia var. Brutia*), Halep çamı (*Pinushalepensis*), Çitlembik (*Celtis sp.*), Alıç (*Crataegus sp.*), Çınar

(*Platanus sp.*), Ahlat (*Pyrus sp.*), Kebere otu (*Capparis sp.*) gibi çeşitli bitki türlerinden oluşur.

Mardin'in yüz ölçümü 8.891 Km²'dir ve Mardin'deki ormanlık alan 204,748 hektardır. Ormanlık alan Mardin yüzölçümünün %23'üne tekabül eder. Mardin'deki en fazla orman alanına sahip ilçe Savur'dur, onu Yeşilli ilçesi takip eder (Mardin Orman İşletme Müdürlüğü, 2022).

6.1. Toprak Özellikleri

Mardin ilinde toprak türlerine bakıldığı zaman iki ayrı toprak türü göze çarpmaktadır. Bunlardan bir tanesi %46,65'lik bölümü ile kahverengi orman topraklarıdır. Diğer büyük toprak grubu ise ilin %42,57'lik bölümünü kaplayan kırmızımsı kahverengi toprak grubudur (Tablo 1.13).

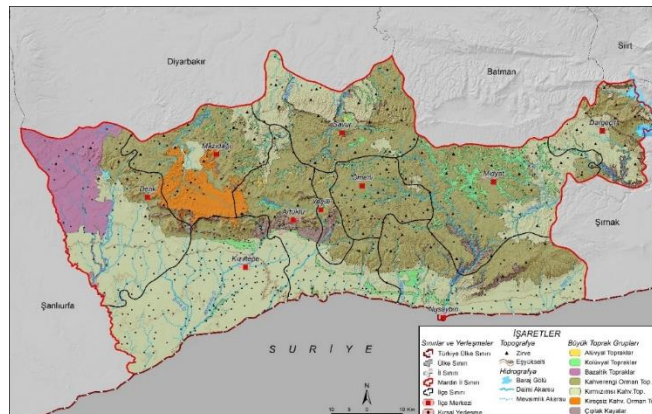
Tablo 1.13 Mardin İli Toprak Grupları Oransal Dağılışı

Toprak Türleri	Oransal Dağılımı (%)
Kahverengi Orman Toprakları	46,65
Kırmızımsı Kahverengi Toprak	42,57
Alüvyal Topraklar	0,43
Bazaltik Topraklar	5,17
Kireçsiz Kahverengi Topraklar	2,37
Kolüvyal Topraklar	3,61

Kaynak: Mercan ve Arpağ, 2020:27

Bu toprak grubunun dışında akarsu alanlarından alüvyal topraklar (%0.43), ve Derik civarında ise Karacadağ volkan ürünlerinin bulunduğu bazaltik topraklar bulunur (%5.17). Derik ilçesinin doğusunda kireçsiz kahverengi orman toprakları bulurken (%2.37), Midyat'ın çeşitli yerlerinde, Nusaybin'in kuzeydoğusunda Artuklu ilçesinin doğusunda ise bölüm bölüm kolüvyal topraklar (%3.61) göze çarpmaktadır. (Mercan ve Arpağ,2020: 27).

Mardin ili toprak haritası incelendiğinde Kahverengi Orman Topraklarının il genelinde en büyük toprak grubunu oluşturduğu görülmektedir (Harita 1.6).

Harita 1.6 Mardin ili toprak haritası

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BULUNAN ABBARALAR İLE GENEL BİLGİLER

2.1. Bir Tanım Olarak Abbara

Abbaranın Arapça bir kelimedenden türetildiği ifade edilmektedir. Abbara Lügat-i Remziye göre suyun öte yakasına geçmek ve bir kelimenin bir hususun manasını vermek anlamına gelmektedir (Remzi, 1305, 817 akt. Erdal,2020, 7).

Buradan hareketle dar sokağı birbirine bağlayan ve geçiş olanağı sağlayan yapılar olarak ifade edilebilir.

Abbaranın tanımına bakıldığında ise;

“Abbara, Üstü tonozlu (Akd) sokak kemeri veya geçit kemeri de denir. Yolların üstüne inşa olunan binaların altından, halkın geçebilmesi için bırakılan geçidin iki tarafındaki duvarlara yapılan geniş kemer, çoğu kez evlerin altında geçen Abbara’lar hem sokağın hem de evlerin elamanı olarak ikili görev üstlenmişlerdir. Bu tonozlu geçitlere günümüzün taşıtlarının girmesi mümkün olmadığından, Mardin’in pek çok sokağında ulaşım hala eskisi gibi at ve eşeklerle sağlanmaktadır” (Noyan, 2008: 79-80).

Abbaranın tanımından hareketle, evlerin altında bulunan ve iki sokağı birbirine bağlayan yapılar olarak görülmektedir. Abbaraların çeşitli formlarda olduğu görülmektedir ve sokak bütünlüğünü bozmayan yapı unsurlarıdır. Sıklıkla yayaların ve binek hayvanların geçişi mümkün olsa da bazı abbaralar çok dar olduğu için araç geçişine olanak sağlamaz. Abbaralar üstünde bulunan evlerin bir bölümü ve mutfak, banyo, lavabo gibi bölümleri de oluşturabilir.

2.2. Türkiye’de Abbara, Kabaltı, Kantarma ve Sokak Geçitleri Örnekleri

Abbaralar Türkiye’nin birçok ilinde görülen uygulamalardır. Mimari bir form olan abbaralar yalnızca Mardin ilinde görülmez, Şanlıurfa, Siirt, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Adıyaman, Kahramanmaraş, Nevşehir, Hatay ve Kayseri gibi illerde de değişik isimlerde farklı formlarda bulunur. Mardin ve çevre illerde abbara olarak isimlendirilen bu mimari unsur Anadolu’nun birçok bölgesinde görülür ve farklı isimler ile anılır. Şanlıurfa’da “Kab”, “Kabaltı”, ve “Tetirbe”, Siverek’te “Kantarma”, Siirt’te “Sebat”, Mardin’de “Abbara” isimleri verilirken çevre illerde geçit ve tonoz gibi isimler de kullanılmıştır (Erdal, 2020, 5-6).

Bu bölümde Türkiye’nin çeşitli illerinde bulunan abbaraların farklı isimlerde kullanımını ve nasıl ifade edildiği ayrıca bazı illerdeki işlevleri ele alınmaktadır.

2.2.1. Şanlıurfa Kabaltı Örnekleri

Şanlıurfa’da kabaltı, “Mimaride bir örtü sistemi olan “tonoz” kelimesinin Urfa mimari terimler sözlüğündeki karşılığı “kab” dır. Urfa’da “Kab Ev” denildiğinde “tonozlu oda” kastedilir. Bu nedenle “kabaltı” denildiğinde tonoz altındaki geçit kastedilir (Közcü, 2016: 10).

Şanlıurfa’da bulunan kabaltıların genellikle il merkezinde yoğunlaştığı görülürken, Birecik, Siverek ve Halfeti ilçelerinde de kabaltılar görülmektedir. Şanlıurfa’da kabaltıların genel anlamda sivri tonoz yapım şekliyle yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunlara ise, Halfeti ilçesinde Kantarma ismi verilmektedir. Şanlıurfa’da yer alan kabaltı örneği (Fotoğraf 2.1).

Fotoğraf 2.1 Şanlıurfa Kabaltı Örneği,
(URL-1)

2.2.2. Diyarbakır Kabaltı Örnekleri

Yaz aylarında sıcaklığın yüksek olduğu Diyarbakır’da sokağın gölgelenmesinde önemli bir unsur olan kabaltılar, aynı zamanda sokakların canlı olmasında önemli rol oynar. Çocukların yaz aylarında burada oyun alanı olarak kullandığı görülmektedir. Sıcak iklim nedeniyle sokaklar dar tutulmakta ve kabaltılar gölgelik alanlar oluşturmaktadır. Diyarbakır’da yer alan kabaltı örneği (Fotoğraf 2.2). Yapı malzemesi olarak düzgün kesme taşların kullanıldığı görülmektedir.

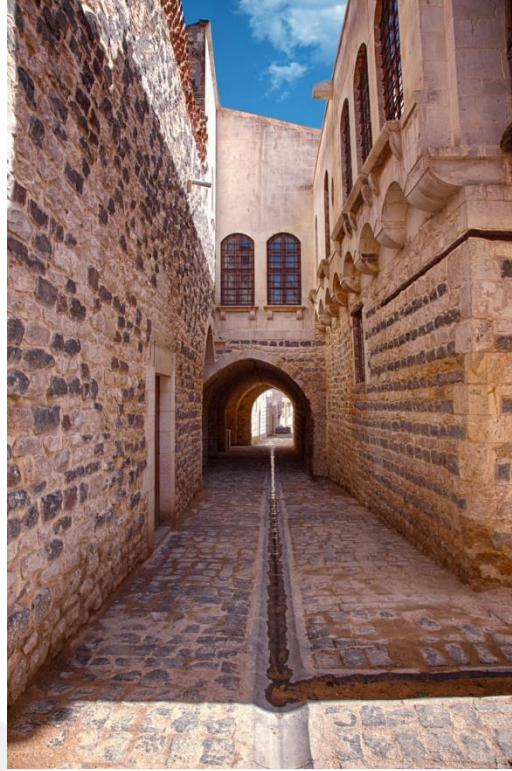
Fotoğraf 2.2 Diyarbakir Kabaltı Örneği
(Tuncer, 1999)

2.2.3. Kilis Kabaltı Örnekleri

“Kilis sokak ve caddelerinin en dikkat çekici unsurlarından biri de “kabaltı”lardır. Sokağın iki yanındaki ev, aynı kişiye ait olup, alta sokak devam ederken, üstte ters yönde eve ait mekân devam ettiği durumlarda kabaltı yapılmıştır” (Akdemir ve İncili, 2014: 235). Kilis’te en çok bilinen kabaltılardan bir tanesi Salih Efendi Sokağında yer alan kabaltıdır. (Fotoğraf 2.3 ve 2.4). Kilis’te kabaltıların güvenlik amacıyla inşa edildiği söylenebilir ve herhangi bir tehdit edici unsura karşı savunma alanı olarak da görülebilir. Kilis’te yer alan kabaltıların ahşap kirişli ve tonoz örtülü olduğu görülmektedir. Kilis’te yer alan Salih Efendi kabaltısı (Fotoğraf 2.3 ve 2.4).

Fotoğraf 2.3 Salih Efendi Kabaltısı, Kilis (URL-3)

Fotoğraf 2.4 Salih Efendi Kabaltısı, Kilis

(URL-3)

2.2.4. Gaziantep Kabaltı Örnekleri

Gaziantep'in sokak dokusuyla uygun olan kabaltılar yaz aylarında güneşin yakıcı etkisinden korunmak için iyi birer sığınak olmaktadır. Dar sokakların gölgelenmesini sağladığı gibi üstünde bulunduğu yapı için fazladan bir alan kazanmasına olanak vermektedir. Gaziantep'te yer alan bazı kabaltılarda ahşap kirişli tonozlar görülmektedir. (Büyükkırcalı, 2019: 19). Gaziantep'te yer alan kabaltı örneği (Fotoğraf 2.5).

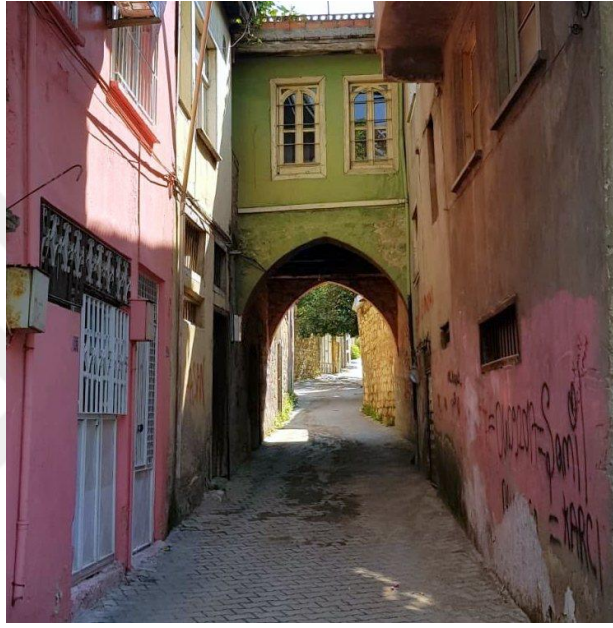

Fotoğraf 2.5 Gaziantep Kabaltı Örneği

(URL-4)

2.2.5. Kahramanmaraş Kabaltı Örneği

Kahramanmaraş'ın dere yatakları tarafında aşındırılan bir coğrafyanın üzerine kurulduğu bilinmektedir. Bu nedenle evler bulunduğu dere yatağına yönlenebilir. Kahramanmaraş'ta bazı sokaklar eğimli bir araziye kurulmuştur ve bu eğim sokakların bazılarının dar olmasına neden olmuştur. Kabaltılar ihtiyaçtan dolayı ortaya çıktığı için dar sokaklar için en iyi mimari formlardan biri olmuştur (Paköz, 2013: 70). Kahramanmaraş'ta yer alan kabaltı örneği (Fotoğraf 2.6).

Fotoğraf 2.6 Kahramanmaraş Kabaltı Örneği (URL5)

2.2.6. Nevşehir (Ürgüp, Ortahisar) Kabaltı Örneği

Karasal iklime sahip olan Nevşehir, topoğrafya açısından yeknesak olmayan bir arazi yapısına sahiptir. Eğimli bir arazi üzerine kurulu olan Ürgüp ve onun beldesi olan Ortahisar'da arazi yapısı göz önüne alınarak kurulmuş olan kent yerleşmesi aynı zamanda dar sokak yapısını ortaya çıkarmıştır. Nevşehir'in Ürgüp ilçesinin Ortahisar beldesinde bazı kabaltılara rastlamak mümkündür.

Bu çalışmada literatürden elde edilen bilgilerle günümüz şartlarındaki abbaralar üzerinde durulmaktadır. Araştırmada esas olarak Mardin abbaraları ele alınmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MARDİN ABBARALARI

3.1. Mardin Abbaralarının Genel Özellikleri

Tarihi ve taşı bakımından zengin bir şehir konumunda olan Mardin birçok medeniyetin izlerini taşımaktadır. Mezopotamya'nın eteğinde bulunan Mardin ili tarih boyunca farklı etnisite, kimlik, dinlerin yerleşim yeri olmaktadır. Bu medeniyetlere dair kalıntıların tarihi yapılarda izlerine rastlanılmaktadır. Bu önemli yapılardan biri de Mardin abbaralarıdır. Bu abbaraların araştırılması bu çalışmanın başlıca amacını oluşturmaktadır.

“Şehrin mevcut dokusu özellikle konutlardan meydana gelen sivil mimari Osmanlı devletine ait olup önceki dönemler ile Osmanlı devri birbirine engel olmadan iç içe ve hep birlikte bir doku meydana getirmiştir. Eski dokusunu koruması nedeniyle Mardin'deki taşınmaz kültür varlıklarıyla alakalı birçok yayın bulunmaktadır. Bu yayınlar eski Mardin'deki cami, mescit, türbe, mezartaşları, kilise, manastır, medrese, köşk, kamu yapıları, han ve çarşılar ile evler hakkındadır.” (Erdal, 2019: 2)

Bu tarihi yapıların araştırılmasına rağmen abbaraların üzerinde durulmamıştır. Bu araştırmada Mardin abbaralarının coğrafi yönleri üzerinde durulmaktadır.

Abbaralar kent içinde eski dokuya sahip taş evlerin arasında yayılış gösterir ve bu sokaklarda tarihi Mardin evlerin altında kendine yer bulur. Tarihi Mardin sokakları arasında insanların geçişlerine olanak sağlar. Abbaralar sokağa hâkim konumları nedeni ile şehir için önemli bir yere sahiptir. Genel olarak evlerin altında yer alan ve üstünde bir oda biriminin bulunduğu kubbeli geçitlerdir.

Mardin'de irili ufaklı çok sayıda güzel örneği bulunan bu geçitler, aynı ailenin farklı parsellerini ve sokakları birbirine bağlar, genellikle ailenin ismiyle anılırlar (wowturkey.com).

“Abbara, evlerin düşey olarak birbirleriyle bütünleşik yapısı esnasında, sokaklar tarafından bölünen, bir bakıma kamusal bir bakıma özel olan alanlardır” (Şimşek, 2013: 36).

“Yöresine has sarı kalker kesme taştan yapılmış güney-güneydoğu bakılı ve her katında sokak ile ilişki kurabilen ve odaların altından geçen kemerli geçitler (abbara) üzerinde yükselen ve bir evin kaç katlı olacağını da belirleyen topoğrafyayı kucaklayan, teras düzenli” (Alioğlu, 2000, akt. Erdoğan, 2013: 233-234) yapısıdır.

Abbaraların her biri kendine özgü dokusuyla birbirinden farklı formlarda eski Mardin'in dar sokaklarında kendine yer bulmuş yapılardır.

“Her biri bir sanat eseri gibi bezenmiş, hiçbirinin ötekinin manzara, ışık ve iklimini engellemediği avlulu, eyvanlı, revaklı, yazın serini kışın sıcaklığı tutan geleneksel evleriyle Mardin, günümüzde yitirip bulamadığımız yüzlerce yıl öncesinin insana ve çevreye saygısını adeta yüzümüze çarpar”(Erdoğan, 2013: 234).

3.2. Mardin Abbaralarının Tarihçesi

Abbaraların ilk olarak nasıl ortaya çıktığıyla ilgili birçok farklı görüş vardır. Bunlar arasında güvenlik, sıcaktan korunma, sokağa gölgelik verip serinlikten yararlanma, köprü görevi olarak kullanma ve mimari açıdan estetik durmasıyla ilgili görüşlerdir. Bu görüşler arasında en fazla güvenlik kaygısıyla yapıldığı üzerine durulmuştur. “Tehlike anında tüm sokağa hâkim konumlarıyla yaklaşan tehdit rahatlıkla gözlenebilmekte ve hatta bu alanların pencerelerinden, yaklaşan düşmanlara karşılık verilerek savunma gerçekleştirilmekteydi” (Akdemir ve İncili, 2014: 235). Mardin eğimli bir arazi üzerine kurulmuştur ve kent alanı içinde yapılar için çok kısıtlı alanların vardır ve sokağa hâkim bir konum bulmak zordur, abbaraların her iki sokak yönüne bakması ve sokağa hâkim bir konumda olması abbaraların yapılma amaçlarından biri olarak görülebilir.

Sıcaktan korunma görüşüne bakıldığında ise, abbaraların sadece sıcak iklim memleketlerinde görülmediği, soğuk iklim memleketlerinde, Almanya, Bosna-Hersek, Ukrayna, Polonya, Çekya ve Belçika gibi soğuk iklimin hâkim olduğu memleketlerde görüldüğü karşımıza çıkmaktadır (Erdal, 2020: 8). Gölgelikten yararlanma durumuna bakıldığında ise bu dolaylı olarak abbaraların güneşli yaz günlerinde araziden maksimum şekilde yararlanıp, güvenlik açısından sokağa hâkim olmanın verdiği faydalara ek olarak karşımıza çıkabilir. Abbaraların köprü işlevi görmesi durumuna bakıldığında ise bir mesken içinden çıkmadan başka bir meskene geçilmesi mümkündür ancak bu durum eğer mesken sahibin sokağın iki yanında aynı kişiye ait olması ile olabilir (Akdemir ve İncili, 2014: 235) . “Sonuç itibariyle abbara gölgelik veya köprü amaçlı bir birim olarak inşa edilmemiştir. Abbara bir tarafındaki mesken içinde yaşayan ailenin zaman içinde büyüyerek hasıl olan ihtiyacın giderilmesi için meskenin oturduğu arsanın yetersiz olması nedeniyle inşa edilmiş bir yerdir.” (Erdal, 2020: 8).

3.3. Mardin Abbaralarının Yapısı

Abbaralar, Mardin’de epeyce bulunan kireçtaşının işlenmesiyle ortaya çıkan doğal bir yapı elemanı olarak bilinen nahid taşıyla yapılmıştır. Nahid taşı Mardin’deki evlerin neredeyse hepsinde kullanılan doğal estetik ve çok fonksiyonlu bir yapı birimidir, Mardin evlerinin duvarları çatıları ve zeminini bu taşlardan meydana gelir, saha çalışmasında elde edilen gözlemlerin sonucunda abbaralarında bu taşlardan yapıldığı söylenebilir. İşlenmiş olan nahid taşı çok dayanıklı olduğu gibi, uzun ömürlü ve her türlü hava koşuluna uygun bir taştır. (urfatas.net). Nahid taşı bu yapısıyla, meskenlerin yazın serin kışın ise sıcak olmasını sağlar.

Abbaraların yapısını etkileyen faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

Coğrafi Faktörler: Topoğrafya, konum, iklim, yapı malzemesi ve sistemi vb.

Toplumsal Faktörler: Nüfus, aile ve akrabalık ilişkileri, örf ve adetler vb.

Mardin organik bir kent dokusuna sahiptir ve kentsel dağılışı incelendiğinde yapılar ve sokaklar yıllar içinde kentin bulunduğu topografyaya göre biçimlenmiş ve ilerleme kaydetmiştir. Sokakların arasında yer yer abbaraların ve çıkmaz sokakların olduğu görülmektedir. (Tural, 2009: 84)

Abbaralar yapıları itibariyle yazın aşırı sıcaklardan ve güneşten koruma sağlarken kışın ise yağışlı havalardan korunmak için bir sığınak görevi görür. Yarı açık sistemleri ile hava akışının fazla olması, üstünde bulunan meskenin nem ve rutubetini ortadan kaldırmasına yardımcı olur.

“Kentın bütünü doğu – batı doğrultusunda topografyaya uyumlu şekilde çizgisel olarak yayılmaktadır.. Sokak yapıları doğu-batı doğrultusunda çoğu zaman düzlük ve rampa şeklindeyken, Bu karşın kuzey – güney doğrultusunda ise çoğu zaman coğrafyanın eğiminden kaynaklanarak sokaklar rampa ver merdiven şeklini almaktadır” (Tural, 2009:84).

3.4. Mardin Abbaralarının Fonksiyonu (İşlev Bakımından Mardin Abbaraları)

“Mardin’de taşın kullanımı çok önemlidir. Birbirine “Abbara” denilen karanlık tünellerle bağlanır sokaklar. Abbaraların çoğu evlerin altından geçer. Işıktan koparak birkaç metre yürürsünüz karanlığın içinde; yukarıda odalar, sofalar, hayatlar... Abbaradan çıktığınızda sokak bitmemiştir. Bir süre sonra yeniden karşınıza bir abbara dikilir. Üstünde bir evin penceresine yansıyan gün ışığı, abbaranın üzerine yanlış yapılandırılmış bir etiket gibidir. Abbaranın ağızındaki karanlıkla, pencerede size gülümseyen gün ışığı mimarinin şakasidir. Yaz sıcaklığında abbaraların içinde bir korsan gibi gezinen serinlik, teninizi okşar; yokuşlu, dik basamaklı merdivenlerin yükünü hafifletmek ister gibidir” (Mungan, 1996: 18).

Abbaraların mülkiyet problemi olduğu söylenmektedir, aslında kamu alanı olan bir bölgenin üzerine yapılmış bir yapı vardır ancak bu yapıyı yaparken kamusal hizmetler aksamadan mülkiyet sahibi tarafından çözülmüş bir pratik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü sokağın üzerine yapılmış olan abbara aslında mülk sahibinin sokak kamusal alanıdır. Abbaralar ya mülkiyet sahibinin evinin bir bölümü olarak devam etmiştir veya 1. Derece aile yakınlarının meskenleri olarak yapılmıştır (Erdal, 2020: 9).

“Bazen bir yapı adasının tamamı tek aileye ait olabilir. İki ya da daha fazla yapı adasındaki evlerin akrabalık ilişkileri içerdiği, kent dokusunda oldukça sık bulunan sokak üzerine taşan odalar olan abbaralardan (kabaltı) anlaşılabilir. Bu durumda sokağın üzerinden geçen oda, diğer taraftaki evle bitişir” (Tural, 2009: 45).

Mardin’de abbaralar yazın insanların serinlemek için girdiği ve biraz dinlenip yoluna devam ettiği kışın ise aşırı yağıştan etkilenmemek için kullandıkları mekanlar olarak görülmüştür. Bazı abbaralara ise meskenin ek bir giriş kapısı açılmış ve meskene oradan giriş sağlanmaktadır. Abbaralar mesken güvenliği içinde önemli bir yere sahip olabilir, sokağa

hâkim bir konumda bulduklarından dolayı mesken sahibi abbaranın üstünde yer alan odadan sokağı görmektedir.

3.5. Mardin Abbaraların Dağılışı

“Kuzey-güney yönünde eğimli olan ve doğu-batı yönünde gelişme ve iskân gösteren Mardin sokak dokusu da bu arazi şartlarına uygun bir şekilde gelişme göstermiştir. Sokaklar genelde yüksek duvarlarla iki yönden sınırlandırılmıştır. Sokaktaki kişinin dışarı ile bağlantısı gökyüzü ile sağlanmaktadır. Yüksek duvarlarla kuşatılmış sokaklar kimi yerde bir aracın geçeceği kadar geniş iken; bazı yerlerde bir insanın ancak geçebileceği kadar daraltılmıştır” (Erdal ve Tümer’den akt. Erdal, 2018: 241).

Eski Mardin şehrini ikiye bölen ve şehir içerisindeki ana caddeyi oluşturan 1.Cadde, şehir için önemli yol güzergahlarından bir tanesidir. Motorlu araçlarda bu yolu kullanarak Yeni Yol Caddesine inmektedir. 1.Cadde araçlar için tek yönlüdür ve doğu batı istikametinde ilerlemektedir. Ara sokaklardan, 1.Caddeye bağlanan birçok abbara vardır, bunlar ise Savurkapı ve Gül mahallelerinde bulunan abbaralardır.

Mardin’in kurulduğu konum şehrin fazla büyümesine genişlemesine olanak vermemiştir bu nedendir ki bazı birimlerin zamanla genişleme ihtiyacı doğmuştur ve sokağın üstüne abbara yapıları inşa edilmiştir. Abbaraların dağılışı yönü incelendiğinde doğu-batı istikametinden daha çok kuzey-güney istikametinde olduğu gözlemlenmiştir.

Eski Mardin’de 11 mahalle bulunmaktadır ve bu 11 mahallede abbaralar yayılışı göstermiştir. Harita 11 incelendiğinde şehrin güney batısında abbaraların daha sık olduğu gözlemlenmiştir. Şehri ikiye bölen 1.Caddenin güneyinde yer alan abbaraların sayısı, caddenin kuzeyinde yer alan abbaraların sayısından daha fazladır. Abbaralar özellikle 1.Caddede Babu’s-Sor civarında toplanmıştır. Abbaraların en fazla bulunduğu mahalleler ise Teker, Savurkapı, Şehidiye ve Gül Mahalleleridir. Teker, Savurkapı ve Şehidiye Mahalleleri 1.Caddenin güneyinde yer aldığı gözlemlenmiştir.

Bu araştırmanın saha verilerinden hareketle Mardin ili genelinde elli sekiz adet abbara tespit edilmiştir. Bu abbaralar kent genelinde yayılışı göstermiştir. Abbaralar en çok 1.Caddenin Güneyinde yer almaktadır. Bu abbaraların en çok bulunduğu mahalleler sırasıyla; Teker Mahallesi on dört, Savurkapı Mahallesi on üç, Şehidiye Mahallesi on, Gül Mahallesi beş, Şar Mahallesi dört, Ulucami Mahallesi üç, Medrese Mahallesi üç, Latifiye Mahallesi iki, Çabuk Mahallesi iki ve Yenikapı Mahallesi iki adet abbaranın yer aldığı saha araştırması sırasında saptanmıştır. Bu abbaraların bazıları ise arka arkaya veya hemen bitişiğinde yer aldığı gözlemlenmiştir (Harita 3.1).

Harita 3.1 Mardin Vaziyet Planı Üzerinde Abbaraların Konumlandırılması

3.6. Mardin Abbaralarında Topoğrafyanın Etkisi

Mardin 1083 metre üzerine kurulmuş olan bir kale şehridir. Eğimli yapısı sebebiyle şehir yerleşimi çok dar ve kısıtlı olmuştur. Güney yamaca kurulmuş olan şehir, zamanla artan nüfusun etkisiyle dağ eteklerine doğru yeni yerleşim yerleri oluşturmuştur. Abbaraların ortaya çıkış sebeplerinden biri şehir içi arazisinden yer kazanmak olarak karşımıza çıkar, Aile içi nüfus artışı yeni barınma alanı ihtiyacı oluşturmuştur ve bunu karşılamak amacıyla evlere yeni eklenti alanları kazandırılmıştır ve abbaralar bu nedenlerden dolayı ortaya çıkmış olabilir. Eğimli arazi, dar şehir yapısı ve kale surları ile çevrilmiş şehirde, kısıtlı arazi alanından yararlanmak adına evlere yeni eklentiler inşa edilmiştir ve bunlardan bir tanesi abbara olmuştur. Abbaralar evlere yeni odalar ekleyerek pratik bir çözüm olmuştur. Altından şehir akışı devam ederken üstünde ailenin yaşam alanı olarak işlev görmüş. Bazı abbaralar ıslak mekanlar olarak karşımıza çıkar. Diğer bir görüş ise abbaraların güvenlik tehdidine karşı yapılmış olmalarıdır, dar şehir yerleşimi kolay savunma olanaklarına imkân sağlamıştır, sokağa hâkim bir konumda yer almalarından dolayı rahatlıkla savunma gerçekleştirilebilirdi.

Mardin bir tepenin güneye bakan kısmında kurulmuştur. Eğimli ve dik araziden dolayı şehir içi yerleşim ona göre oluşmuştur. Arazi arızalı bir yapıya sahiptir ve tek düzelikten uzaktır bu yüzden ortaya çıkan abbaralar mimari form olarak çeşitli farklılıklar göstermiştir. Araştırma sahasında yapılan incelemelerde Şehirde genelindeki abbaralar kuzey-güney yönünde daha fazla iken, doğu-batı yönünde daha azdır. Eğimli ve dik arazi kuzey-güney yönünde daha fazla olduğu için abbaraların içinden merdiven geçmektedir. Doğu-batı yönündeki abbaralarda ise genel anlamda düz merdivenin daha az olduğu yolların geçtiği görülmüştür.

Mardin ilinin kurulmuş olduğu tepelik arazi kendi içinde de irili ufaklı tepecikler bulundurur ve bu durum abbaraların yapısı etkilemiştir. Arazinin daha dik olduğu kısımlarda abbara boylarının yükseltisinin daha dar olduğu gözlenmiştir. Doğu-batı yönünde uzanan abbaraların yükselti uzunluğu daha fazladır.

3.7. Mardin Abbaralarında İklimin Etkisi

Mardin kurak ve yarı kurak iklimde bulunur ve bu durum Mardin ilindeki yapıları etkilemiştir. Kireç taşı, Mardin'de bulunan hemen hemen her yapıda kullanılmıştır. Bu taşın en büyük özelliği kışın yapıları sıcak tutarken, yaz aylarında ise yapıların içlerini serin tutar, bu özellikleri dolayısıyla yapılarda kullanılan malzeme çok etkili olmuştur. "Sıcak-kuru iklime sahip diğer geleneksel yerleşimlerde görüldüğü gibi Mardin'de de avlusuz ev yoktur (Karagülle ve Demir, 2010; 86).

Mardin yaz aylarında, ilin güneyinde bulunan çöl ikliminin etkisi altına girer ve bu il genelinde sıcaklıkların yüksek seyretmesine neden olur. Mardin evlerinde kullanılan taş malzemeden dolayı, yapıların yaz aylarında serin olduğu gözlemlenmiştir.

Mardin abbaraları yazın serin ve gölgelik alanlar oluşturur. Güneş ışığı abbaralara direkt erişemediği için yaz aylarında olumlu etkileri gözlemlenmiştir. Abbaraların bu etkisi nedeniyle insanların abbaraları dinlenme noktaları olarak kullanması gözlenmiştir. Ancak kış aylarında bu durum tam tersidir, abbaralar rüzgârın kanalize olması nedeniyle oldukça soğuk mekanlar haline gelir ve durum yaşamı olumsuz etkilemiştir.

Mardin abbaraları yaz aylarında, insanları direkt güneş ışığından korunması ve hava ceryanı ile serin mekanlar oluşturması nedeniyle olumlu etkileri gözlenmiştir ancak kış aylarında düşen yağışın abbaralarda buz olması ve hava akımlarının burada çok güçlü olması nedeniyle olumsuz bir etki gözlenmiştir. Kış aylarında abbaralarda buz sarkıtları tehlike arz eder.

Fotoğraf 3.1 Savurkapı Mahallesi, Duygular sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.1)'de yer alan abbara, Savurkapı Mahallesinde bulunmaktadır. Duygular sokakta bulunan abbara, 1.Caddeye bağlanır. Üstünde oda birimi yer alır ve az eğimli bir yola sahiptir. Doğu-batı istikametinde uzanır. "T" planlıdır. Abbaranın içinde kapı girişi yer alır.

Fotoğraf 3.2 Savurkapı Mahallesi Debelen Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.2)'de yer alan abbara Savurkapı Mahallesinde bulunmaktadır. Debelen Sokakta yer alan abbara, 1.Caddeye bağlanır. Üzerinde konut yer alır, doğu-batı istikametinde uzanmaktadır. Abbaranın yapı malzemesi olarak, moloz ve kesme taş kullanılmıştır. Abbaranın içinden merdivenli bir yol geçer. Kavisli bir plan yapısına sahiptir.

Fotoğraf 3.3 Savurkapı Mahallesi Ladik Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.3)'da yer alan abbara Savurkapı Mahallesiinde bulunmaktadır. Ladik sokakta bulunan bu abbara 1.Caddeye bağlanır. İçinden merdivenli yol geçmektedir. Üstünde konut yer alır. "T" planlıdır. Abbaranın bir açıklığı kuzeybatı yönünde iken diğer bir açıklığı ise güneydoğu istikametinde uzanmaktadır.

Fotoğraf 3.4 Savurkapı Mahallesi Çabuk Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.4)'da yer alan revak formulu abbara, Savurkapı Mahallesiinde bulunmaktadır. Çabuk Sokakta yer alan abbara 1.Caddeye bağlanır. Abbaranın içinden merdivenli yol geçmektedir. Revak formudur. Abbaranın giriş ve çıkışı doğu-batı istikametinde uzanmaktadır. Abbaranın içinde kapı yer almaktadır. Abbaranın üstünde evin teras kısmı bulunmaktadır. Abbarada yapı malzemesi olarak kesme taşın kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Fotoğraf 3.5 Savurkapı Mahallesi 38.Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.5)'de yer alan abbara Savurkapı Mahallesinde bulunmaktadır. 38.Sokakta bulunan abbaranın üzerinde konut bulunur. Abbaranın içinde kapı yer almaktadır. Hafif eğimli bir yol içinden geçmektedir. Abbaranın bir açıklığı kuzeydoğu diğer açıklığı ise güneybatı istikametindedir.

Fotoğraf 3.6 Savurkapı Mahallesi 38.Sokak üzerinde yer alan abbara

Fotoğraf (3.6)'de yer alan abbara Savurkapı Mahallesiinde bulunmaktadır. 38.Cadde üzerinde bulunan abbara, aynı cadde üzerindeki ikinci abbaradır. Abbaranın içinden eğimli yol geçmektedir ve üç açıklığı vardır. Abbaranın bir açıklığı Kuzeydoğu diğer açıklığı Güneybatı ve ortada yer alan açıklığı ise güney istikametinde uzanmaktadır. Üzerinde evin terası yer almaktadır.

Fotoğraf 3.7 Şehidiye Mahallesi 38.Sokakta bulunan abbara

Fotoğraf (3.7)'te yer alan abbara Şehidiye Mahallesiinde bulunmaktadır. 38.sokaktaki son abbaradır ve bu abbara 1.Caddeye bağlanır. Üzerinde ev bulunur. Düz, "I" planlıdır. İçinden eğimli bir yol geçmektedir. Abbaranın bir açıklığı kuzeydoğuya açılırken diğer açıklığı ise güneybatı yönüne açılır.

38.Sokak üzerinde arka arkaya üç adet abbara bulunduğu gözlemlenmiştir. Abbaraların ikisi Savurkapı Mahallesiinde yer alırken diğer abbara ise Şehidiye Mahallesiinde yer almaktadır.

Fotoğraf 3.8 Şehidiye Mahallesi Hamidiye Cami altında bulunan abbara

Fotoğraf (3.8)'te yer alan abbara Şehidiye Mahallesinde bulunmaktadır. 34.Sokakta yer alan abbara, 1.Caddeye bağlanır. Abbaranın içinden merdiven geçmektedir üzerinde ise Hamidiye cami yer almaktadır. Abbaranın bir açıklığı kuzey diğer bir açıklığı ise güney istikametindedir.

Fotoğraf 3.9 Şehidiye Mahallesi 1.Cadde üzerinde bulunan abbara

Fotoğraf (3.9)'te yer alan abbara Şehidiye Mahallesinde bulunmaktadır. 1.Caddeye bağlanır ve abbaranın üzerinde evin teras bölümü ve oda birimi yer almaktadır. Abbaranın içinden merdivenli bir yol geçmektedir. Abbaranın bir açıklığı güneybatı yönündeyken diğer açıklığı ise kuzeydoğu yönündedir.

Fotoğraf 3.10 Gül Mahallesi Mimar Başı Serkis Lole Kültür ve Sanat Sokağında yer alan abbara

Fotoğraf (3.10)'da yer alan abbara, Gül Mahallesinin, Mimar Başı Serkis Lole Kültür ve Sanat sokağı'nda bulunmaktadır. Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi binasının bir uzantısı konumunda olan bu yapı, revaklı abbara formundadır. İçinden eğimli bir yol geçmektedir. Abbaranın bir açıklığı batı, diğer açıklığı ise doğu istikametinde uzanmaktadır. Abbaranın içinde kapı yer alır. Abbaranın üzerinde herhangi bir yapı birimi bulunmamaktadır.

Abbaranın bulunduğu bina geçmiş dönemlerde Askeri süvari alayları kışlası olarak kullanılmaktaydı ancak bina şu an Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi olarak hizmet vermektedir.

Fotoğraf 3.11 Medrese Mahallesi 257.Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.11)'te yer alan abbara Medrese Mahallesinin 257.Sokağında bulunmaktadır. Abbaranın Güney açıklığı Hükümet Caddesine açılır. Abbaranın içinde kapı yer alırken üzerinde evin oda birimi yer almaktadır. Abbaranın içinden merdivenli yol geçmektedir. Abbaranın bir açıklığı Kuzey diğer açıklığı ise güney yönünde uzanmaktadır.

Fotoğraf 3.12 Medrese Mahallesinde yer alan Milli Evi Abbarası

Fotoğraf (3.12)'de yer alan abbara Medrese Mahallesi 253.Sokağında bulunmaktadır. Revak form yapısına sahip abbaranın içinden merdiven geçmektedir aynı zamanda evin giriş kapısı abbaranın içinde yer almaktadır. Abbaranın bir açıklığı kuzey diğer açıklığı ise güney yönündedir.

Fotoğraf 3.13 Teker Mahallesi 71. Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.13)'da yer alan abbara Teker Mahallesinde bulunmaktadır. Kuzey-güney yönlüdür. Abbara düz bir yola sahiptir ve iki evi birbirine bağlamaktadır. Abbara 71.Sokak üzerinde bulunur ve yapı malzemesi olarak kesme ve moloz taş kullanılmıştır.

Fotoğraf 3.14 Teker Mahallesi 55. Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.14)'de yer alan abbara Teker Mahallesinde bulunmaktadır. Abbaranın bir kısmının yıkıldığı saha gözlemleri sonucu görülmüştür. Abbaranın devamında ve sağlam olarak ayakta duran abbaranın üstünde ise evin oda birimi yer almaktadır. İçinden merdiven geçen abbaranın bir açıklığı kuzey diğer açıklığı güney yönlü uzanmaktadır.

Fotoğraf 3.15 Teker Mahallesi 56. Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.15)'te yer alan abbara Teker Mahallesinde bulunmaktadır. 56.Sokakta bulunan abbara kavisli bir yapıya sahiptir. Abbaranın içinden merdivenli bir yol geçmektedir. Aynı zamanda abbaranın içinde kapı yer almaktadır. Abbaranın üzerinde ise evin oda birimi yer almaktadır. Abbaranın bir açıklığı Güney diğer açıklığı ise Kuzey yönlüdür.

Fotoğraf 3.16 Teker Mahallesi, Marangozlar Kahvesinin altında yer alan abbara

Fotoğraf (3.16)'de yer alan Abbara Teker Mahallesi 78.Sokak ile 129.Sokak arasında bulunmaktadır. Abbaranın yapı malzemesin olarak moloz ve kesme taş kullanılmıştır. Abbara düz "T" planlıdır ve kapalı tiptedir. Abbaranın üzerinde marangozlar kahvesi yer almaktadır. Abbaranın içinden eğimli merdivenli bir yol geçmektedir. Kuzey-güney yönlü uzanan abbara saha gözlemlerim sonucu eski Yahudi Çarşısı olarak bilinen çarşı alanına açılmaktadır. Ancak abbaranın kuzey açıklığın çok dar olması ve bu açıklığa demir kilit vurulması nedeniyle günümüzde kullanılmamaktadır.

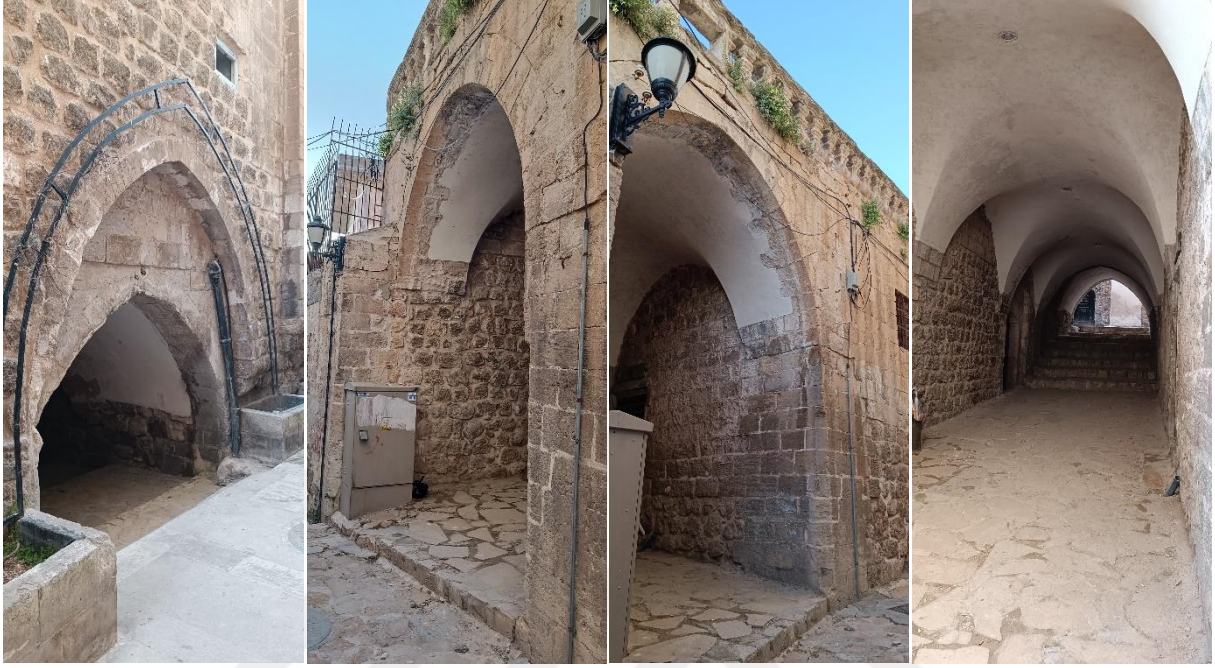
Fotoğraf 3.17 Şar Mahallesinde yer alan abbara

Fotoğraf (3.17)'te yer alan abbara Şar Mahallesinde bulunmaktadır. İki sokağın arasında yer alan abbaranın Kuzey açıklığı 1.Caddeye açılmaktadır. Abbaranın üzerinde ev ve teras yer almaktadır. Abbaranın içinden merdiven geçer ve dükkanlar vardır.

Fotoğraf 3.18 Çabuk Mahallesinde yer alan abbara

Fotoğraf (3.18)'te yer alan abbara Çabuk Mahallesinde bulunmaktadır. Abbaranın üzerinde evin ıslak mekânı yer almakta olup içinden merdivenli yol geçmektedir. Abbaranın bir açıklığı kuzeybatı diğer açıklığı ise güneydoğu istikametinde uzanmaktadır.

Fotoğraf 3.19 Latifiye Mahallesi, 152. Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.19)'te yer alan abbara, Latifiye Mahallesi, 152.Sokakta bulunmaktadır. Üzerinde ev ve teras yer alır, abbaranın içinden merdiven ve eğimli bir yol geçmektedir. Abbaranın bir açıklığı kuzey yönlüdür diğer açıklığı ise güney istikametinde uzanmaktadır. Abbaranın içinde kapı yer alır.

Fotoğraf 3.20 Emineddin Mahallesinde yer alan abbara

Fotoğraf (3.20)'da yer alan abbara, Eminateddin Mahallesinde bulunmaktadır. Abbaranın üzerinde ev ve teras yer almaktadır. Kavisli bir yol içinden geçmektedir ve merdiven bulunur. Abbaranın bir açıklığı Doğu diğer açıklığı ise batı istikametinde uzanmaktadır.

Fotoğraf 3.21 Eminateddin Mahallesi, 176.Sokakta yer alan abbara

Fotoğraf (3.21)'de yer alan abbara Eminateddin Mahallesinde bulunmaktadır. 176. Sokakta bulunan abbaranın bir açıklığı kuzey diğer açıklığı ise güney yönünde uzanmaktadır. Abbaranın içinden eğimli merdivenli bir yol geçmektedir. Abbaranın üzerinde ise ev ve teras yer almaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ABBARALARDA SOSYOKÜLTÜREL YAPININ ETİSİ (DİN, YAŞAM BİÇİMİ VE SOSYAL HAYATIN ETKİSİ)

4.1. Abbara İsminin Kökeni

Abbara isminin kökeni literatürde Mardin’de ve İslam coğrafyasında şehirlerde kullanılan bir isimlendirme olarak bilinmektedir. Abbara isminin kökeni Arapça olduğu söylenmektedir.

Bir kent olarak Mardin’de bulunan abbaralara dair Şer’iyye kayıtlarına bakılarak ulaşılabilen ilk kayıtlar 1742 tarihli hükümde yazılı “Yahudiyan örtmesi” ifadesine rastlanmaktadır. Bu ifadeye bakıldığında “Babü’l-Cedid” olarak bilinen Mahallede yer alan bir evin mekân koordinatlarını belirlemede geçmektedir. Bu hüküme bakıldığında 18. yüzyılın ortalarında şer’iyye kayıtlarının Osmanlıca hükümlerinin yazılı kaynaklarda abbaralar ve örtme olarak ifade edilmektedir. Yahudi örtmesi olarak ifade edilen mekânın yakınında “Yahudiyan kenisesi” bulunmaktadır. Bu İbadethanenin orada bulunmasından ötürü Babü’l-Cedid mahallesinde yoğunlaşmış Yahudi yerleşimleri görülmektedir. Yahudiyan örtmesi dedikleri şey, abbaraların Yahudilere mensup birinin kendi evi üzerine inşâ etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum günümüzde hala var olan abbaralar için de geçerlidir. Günümüzde hala varlığını sürdüren abbaraların yoğunluğu akrabalık bağları bulunan parseller arasında inşâ edilmiştir (Dinç,2021: 338).

Abbaralar, Mardin şehrinin önemli mimari özelliklerinden biridir ve Arapçada “kapalı yer” anlamına geldiği söylenilebilir. Mardin’in fiziki coğrafyası bu yapıların ortaya çıkmasında büyük rol oynamaktadır. Bu yapılar hem özel alan hem kamusal alanın bir arada kullanımına olanak sağladığı yapılardır. Yaz aylarında sıcaktan, kış aylarında ise sert soğuk rüzgârdan ve yağmurdan koruyarak şehirde yaşayanlar için konforlu alanlar olarak ortaya çıkmaktadır.

“Abbara kelimesi Arapça “عبر”(eabr) kelimesinden türetilmiştir. Kelime Lügat-i Remzi’ye göre; “suyun öte yakasına geçmek ve bir kelimenin veya bir hususun manasını vermek” anlamına gelmektedir” (Remzi, 1305, 817 akt. Erdal,2020, 7).

Abbaralarla ilgili literatüre bakıldığında Arapçadan geldiği ve daha çok Suriye, Lübnan ve Kudüs gibi ülkelerde sıklıkla karşımıza çıktığı görülmektedir. İslam kentlerinde genel olarak yaygınlık göstermektedir.

Abbaraların isimleri abbara üzerinde ikamet eden ailelerin soyadlarından almaktadır. Üstünde bulunduğu evi yaz aylarında serinletirken aynı zamanda rutubetten de korumaktadır.

Bu yapılar ayrıca sokaklarda hava akımının oluşmasında etkilidir (Koday, Koday ve Kızıllıkan, 2017, s.1381). Bu yapılar sadece Anadolu’da değil Halep’te de bulunur. Bu yapılarla ilgili; El Abin ve Saatçi şu ifadelerle yer vermektedir;

Sibat, genel olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ‘kabaltı’ olarak bilinen geçişlerdir. Mardin’de ise ‘Abbara’ ismini taşımaktadır. (...) Sibatlar, güneşli ve sıcak yaz günlerinde gölgelik alanlar oluşturmaları ve görsel açıdan tarihi kent sokaklarına derinlik katmaları açısından önemlidir” (El Abidin ve Saatçi, s. 243, Akt. Zeka, 2020: 12).

Altıncı görüşmeci abbaranın kökenine dair yöneltilen soruyu şu şekilde cevaplamaktadır;

“Abbaraya arapça ‘Ibbara’ denir. Köken olarak ise; ‘Abbir’ kelimesinden gelir. Abbir, Arapçada geçmek, üstünü kapatmak anlamındadır. Bizim Lübnan Arapçasında; ‘Abbara timşi fiye’, yani içinden geç yürü anlamındadır. ‘Tığbır’, yani uzayan, ‘İğbır’ ve ‘Mağbar’, kısa olan, kısaltan ve içinden geçilen yer anlamındadır. Birbirine bağlayan ve kısa olan yolu kısaltan anlamındadır”.

Abbaraların yakın coğrafyalarda da bulunduğu ve farklı isimlendiremeye rağmen aynı anlamı taşıdığı görülmüştür. Özellikle İslam coğrafyasındaki kentlerde farklı tanımlamalar olarak bazen bir yol bazen ise güzergahları birbirine bağlayan yapılar olarak görülmüştür.

Abbara kelimesinin tanımına bakıldığında; “bir yerden bir yere geçirmek” manasında kullanılıp Arapçada “abera” kelimesinden türemektedir. Ayrıca eski kentlerde, binaların altında bulunan ve sokakları birbirine bağlayan küçük tünellere abbara denilmektedir (Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yayınlanmıştır, 158).

On beşinci görüşmeci ise abbaranın kelime kökeni ile ilgili şunları aktarmaktadır;

“Arapçadan gelmektedir. Büyüklüklerimiz ‘mın hovne le hovn’ derlerdi. Yani buradan oraya geç demektir. Abbaralar bir yerden başka bir yere geçişe olanak sağlar. Arapçayla ‘barra’ dışarısı demektir. Abbaralarda dışarıda olduğu için barra kelimesinin zamanla türemesiyle de abbara olabilir”.

İslam hukukunda abbaraların, yolların ve caddelerin nasıl olacağına ilişkin çeşitli hususlar belirtilmiştir. Mardin’de yer alan abbaralar özel mülk ile kamusal alanın bir arada bulunduğu yapılardır. Evlerle birlikte yapılan veya sonra eklenti şeklinde eklenen abbaralar kentin genelinde yaygın biçimde görülmektedir. İslam inşa hukukunda kamusal alan üzerine evlerin bir bölümü veya eklentisi yapılırsa buna “ubur hakkı” denilir. Ubur hakkı ile özel alan ile kamusal alan iki tarafı mağdur etmeden insanların kullanım sağlamasına olanak sağlamıştır. İşte Mardin’de yer alan abbaralar da daha sonradan kamusal alanlara yapıldığı için bu yapıların mülk hakkı İslâm inşâ hukukunda “ubur hakkı” olarak özel mülkün kamuya açılmasına sebep olur ve insanların abbaraların altından geçmesini sağlar. Ubur hakkı özel

mülk üzerinde tamamen söz sahibi olmaz bu yüzden hem özel alan hem kamusal alanın bir arada kullanımına olanak sağlar. Bu yapılar İslâm coğrafyasındaki kentlerde “abbara” adında bir yapının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Tural, 2009: 37).

Onuncu görüşmeciye göre;

“Abbara kelimesi Arapça bir kelimedir ve “Ubur” kelimesinden gelmiştir. Malumunuz abbara, uburdan gelir. “Abbara min hune ile hune” yani buradan oraya geçti demektir veya şuradan şuraya geçti demektir. Geçiş yeridir.. Tünel kelimesi ise “nefak” iki yüzü olan münafıkta ordan geliyor. İki yüzü olduğu için. Nefak’ta iki ucu olana deniyor”.

Görüşmecinin ifadelerinden yola çıkarak abbaranın kelime kökenin Arapçaya dayandığı ifade edilmektedir. Ubur kelimesinden geldiği ve İslam inşa hukukunda ise bu çözümlenmeye ‘ubur hakkı’ denildiğini ifade etmektedir. Anlam olarak ise geçiş veya tünel olarak insanların rahat bir şekilde kullanıldığı ifade edilmektedir. Abbaraların çift yönlü geçitler olarak tanımlandığı da görülmektedir.

Beşinci görüşmeci ise şu ifadelerle yer vermektedir;

“Abbara arapçadan geliyor ve kemer anlamındadır. “Abbir” kelimesinden gelmektedir. Abbir kelimesi “üstü kapalı” anlamındadır ve Arapça bir kelimedir, biz burada bir şeyin üstünü kapat anlamında olan “abbır”, “abbir” kelimelerini kullanırız. Abbaralarında üstü kapalı olduğu için buradan türemiştir. Mesela biz çocukken bir adam sinirlenince o sinirlenen adama “Abbır” yani üstünü kapat, üstünü ört, hadi geç artık anlamında derlerdi”.

Bir güzergâh olarak tanımlanan abbaralar kelimenin kullanım alanına göre hikayeleştirilerek aktarılmaktadır (bkz. G5).

Özetleyecek olursak abbara isminin Arapçaya dayandığı ve anlam olarak süreç içerisinde farklılaştığı görülmektedir. Genel olarak geçiş, tünel, güzergâh anlamlarına karşılık gelmektedir.

4.2. Mardin Abbaralarının Yapılma Amacı

Abbaraların inşa edilme amacıyla ilgili birçok görüş söz konusudur ve bunlardan bazıları şunlardır; kısıtlı şehir arazilerini asgari düzeyde değerlendirme, büyüyen aileler için ek bir oda birimi açma, düşmanların geçişlerini zorlaştırma ve gözetleme noktası olarak kullanma ayrıca yazın serinlemek kış aylarında ise soğuklara karşı koruma sağlamak olarak sıralanabilir.

Abbaraların, “...Tehlike anında tüm sokağa hâkim konumlarıyla yaklaşan tehdit rahatlıkla gözlenebilmekte ve hatta bu alanların pencerelerinden yaklaşan düşmanlara karşılık

verilerek savunma gerçekleştirilmektedir...". "İkinci görüş ise sıkışık kent içinde arazi kazanmaktır". (Erdal, 2020: 7).

Yazılı kaynaklara bakıldığı zaman Mardin abbaralarının birçok amaçla inşa edildiği görülmüştür. Bunlardan biri şehrin kısıtlı alanlarından arazi elde etme ve bir yapı birimi olarak evlere fazladan oda birimi kazandırmak amacıyla yapıldığı, diğer bir görüşte ise savunma amacıyla yapıldığıdır.

Dördüncü görüşmeci ise şu ifadelerle yer vermektedir;

"Bazen binaları bitişik yapıyorlardı bu yüzden çok yakın olduğu için evleri birleştirmek için yapıyorlardı, ev sahibi diğer evi alınca bunu yapıyorlardı. Üstünde oda vardı. Evler eskiden kışın çok soğuk olurdu bunlar soğuktan korurdu, yazında serinlik amacıyla yapıyordu".

Abbaralar şehirde yaşayan insanlar için basit çözüm noktaları olarak görülmektedir. Fazladan alan kazanmak ve iklimin etkilerinden kendilerini korumak için insanların çok fazla tercih ettiği görülmektedir. Görüşmeci yorumlarına bakıldığında abbaraların Mardin'deki kullanım amacının genellikle iklim koşullarına bağlı olarak şekillendiği anlaşılmaktadır.

Üçüncü görüşmecinin ifadelerine bakıldığında;

"Eski Mardin olarak adlandırılan bölgede bunlardan çok fazla vardı, mesafeyi kısaltmak için kullanırdık. Mesela ana yola ineceksin ancak o yola inmek için en rahat ve uygun olarak abbaraların olduğu sokaklardan geçerdik. Bir yerden başka bir yere bağlıyor".

Üçüncü görüşmecinin ifadelerinden yola çıkılarak abbaraların uzun mesafeleri kısalttığı ya da bağlayıcı bir mekân olarak kullandığı sonucuna varılabilir.

Eski Mardin olarak adlandırılan bu bölgede şehri ikiye bölen genişçe bir yol bulunmaktadır. Bu yol birinci cadde olarak adlandırılmaktadır. Saha çalışmalarında da görüldüğü üzere özellikle birinci caddeye bağlanan birçok abbara mevcuttur. Özellikle bu abbaralar ana caddeye çıkış hızını kolaylaştırmakta ve zamandan tasarrufu sağlamaktadır.

Beşinci görüşmecinin ifadelerine göre abbaralar;

"Birer kervansaraydır, eskiden develerle gelen kervanlar bunların altında binek hayvanlarını bağlardı. Üstü ev altında yol. Yağmur ve kar yağdığı zamanlar insanlar altına girerdi. Amaçları hem yol hem ev olarak kullanmak, yani alanı tasarruflu kullanmak için. Mesela "L" şeklinde abbara var, "U" şeklinde abbara var bazıları merdivenli ve çok alçak yapılmış abbaralar var. Mesela marangozlar kıraathanesinin altından geçen abbara çok dar ve küçüktü hatta çok zor geçilirdi çünkü yüksekliği çok azdı. Bunlar çok amaçlıdır. Abbaraların kemerleri vardır ve bu kemerlerin bir anlamı vardır. Bu kemer hayatı anlatır.

Kemerin başladığı sağ tarafı doğumu kemerin en üst noktası gençliği ve kemerin sol bitiş tarafı ölümü anlatır”.

Bu görüşmeci eskiden Mardin abbaralarının uzun yoldan gelen binek hayvanları için birer dinlenme noktası olduğunu ifade etmektedir. Görüşmecilerin verilerinden yola çıkılarak abbaraların yaz aylarında çok serin olduğu yönündedir. Bu özelliğinden dolayı özellikle Mardin belediyesine ait çöp toplayan eşeklerin burada dinlendirildiği ve bekletildiği gözlemlenmektedir. Aynı zamanda abbaraların folklor kültüründen etkilenerek yaşamla ilişkilendirildiği görülmektedir.

Altıncı görüşmeci ise şu ifadelere yer vermektedir;

“Abbaralara “dehliz” (tünel) diyebiliriz, caddelere gitmek için o abbaralardan geçmek gerekiyordu. Babil, Asur ve Romalılar genellikle şehirleri en tepede yapmışlar ki, aşağıdan geleni görmek için, Mardin’de bir tepede kurulmuştur evler tepede kurulunca evlerin altına abbaraları yapmışlar ki gelenleri ve gidenleri görmek için. Düşmandan daha iyi korunabilmek için. Abbaralar gizli yerlerdir. Abbaralar düşmanlarında saklanma noktasıydı ve evleri birbirine bağlıyordu”.

Görüşmecinin ifadelerine bakıldığında abbaraların tarihinin çok eski dönemlere dayandığı görülmektedir. Abbaralar tarih içerisinde gözetleme kulesi, savunma bölgesi olarak kullanılmıştır.

Orta çağ şehirlerinin genel özelliklerinden biri olan savunma binaları, Mardin’de yerini abbaralara bırakmıştır. Düşmanları buradan rahatça görüp onlara karşılık verilebilir ve güçlü bir savunma alanı mekânı olarak görülebilir.

On üçüncü görüşmeci;

“Abbaraları biz kısa yol olarak kullanırız. Şimdi günümüzde evlerimizde kolonlar var ancak eskiden evlere kolon olarak abbaralar kullanılırdı abbaralar yapıya destek verir ve iki ayağını güçlü bir şekilde oluşturur. Bir de abbaralar geçişe olanak sağlıyor, yani hem yapı ayakta duruyor destek alıyor hem de kolay geçişe izin veriyor ve sokakları birbirine bağlıyor”.

Abbaralar, yapılara destek veren ve güçlendiren birim olarak görülüyor. Sokak geçişlerini kapatmadan, evlerin taşıyıcı unsuru olarak kullanılması ve estetik görünümüleri, abbaraları sıklıkla kullanılan mimari ve mühendislik çözüm formu haline getirmektedir.

Görüşmecilerin genel yorumlarından hareketle, abbaraların tek bir kullanım amacı olmadığı birden fazla kullanım amacı olduğu görülmektedir. Evlere fazladan oda birimi yapmak, köprü görevi görme, evleri serinletme, kışın yağıştan ve kuvvetli soğuklardan koruma, kolon görevi görme ve savunma amaçlı birimler olarak kullanıldığı ortaya

çıkılmaktadır. Abbaralar, aynı zamanda sosyalleşme ve sokak kültürünün gelişmesinde etkili olduğu görülmektedir. Mahalle sakinleri abbaraları toplanma alanı olarak kullanarak sosyal etkileşimde bulunabilir ve günlük hayatlarını paylaşabilir. Abbaralar, şehir halkının bir araya geldiği, sohbet ettiği ve sosyal ilişkiler kurduğu önemli bir mekânsal işleve sahiptir.

4.3. Mardin Abbaralarının İnşasında Kullanılan Malzemeler

Mardin ilinde yer alan kayaç formasyonunda; Tebeşirli ve Dolomitik Kireç kayaçlar bulunur. Bu kayaçlar; beyaz, kirli beyaz, sarı ve gri rengindedir. Çıkarılan kireçtaşının işlenmesiyle ortaya çıkan taşlara “Mardin Taşı” veya “Nahit” taşı denilmektedir. Mardin’de yer alan eski yapıların hemen hemen hepsinde bu taş kullanılmaktadır. Kayaçlar çıkarıp işlendikten sonra güneş ve havanın etkisiyle sertleşir ve sağlam bir yapı malzemesi olarak kullanılır. Abbaralarda ve Mardin evlerinde kullanılan bu taş, Eski Mardin kent merkezinin hemen eteklerinde yer alan kireç taş ocağından getirilmektedir. İnce işçilik sonucu çeşitli motiflerin yapıldığı taşlar, yapıların kapı girişleri, pencere çevresi ve duvarlar çeşitli motiflerle süslenmiştir. Kireç taşının kullanıldığı yapılar yaz aylarında yapıyı serin tutarken, kış aylarında ise sıcak tutar.

Abbaranın yapımında kullanılan Nahit Taşı; kireç taşı olarak da bilinen bir tür sediment kayasıdır. Kireç taşı, kalsiyum karbonat minerali olan kalsit veya aragonit kristallerinin birikerek oluşturduğu bir çökeltidir. Kireç taşı, genellikle denizel ortamlarda oluşur ve sert bir yapıya sahiptir.

Birinci görüşmeci abbaraların yapımında kullanılan malzemelerle ilgili bildiklerini şu şekilde aktarmaktadır;

“Yeni yolun altında bulunan mağaralar bulunur bu mağaralarda kireç taşları kesilirdi ve merkeplerle o taşlar buraya taşınırdı, evler ve abbaralar o kesilen taşlarla yapılmıştır. Biz bu taşlara “nehit” taşı diyoruz”.

Mardin mimarisi, bölgedeki doğal malzemelerin kullanımıyla oluşturulmuştur. Abbaraların yapımında kullanılan malzemeler: taş, kireç ve topraktır.

Taş: Mardin, tarihi yapılarıyla ünlüdür ve bu yapıların çoğu taştan yapılmıştır. Abbaraların yapımında da genellikle yerel kaynaklardan elde edilen kesme taşlar kullanılmıştır.

Kireç: Kireç, abbaraların yapımında kullanılan bir diğer malzemedir. Kireç, taşların bir arada tutulmasına yardımcı olmak için kullanılır. Ayrıca, duvarların yüzeylerini düzleştirmek ve korumak için de kullanılır.

İkinci Görüşmeciye göre;

“Bizim Mardin zemini çok güçlüdür ve bu güçlü zeminde kireç taşları yer alır. Bu kireç taşları çok işimize yarar onları yaptığımız bütün yapılarda kullanırız, bu taşları hemen yeni yol caddesinin altında yer alan taş ocağından kesip buraya getiriyorlardı, bu taşlarla evlerimizi ve abbaralarımızı yapıyorduk. Kesilen taşların arasına harç olarak, “Nikkara (Sarı Kum)” koyuyorduk eskiden çimento yoktu onun yerine nikkarayı kullanıyorduk. Ama taş ustalarımız ve bu abbaraları yapanlar yapılar çok sağlam olsun ve yıkılmasın diye harç malzemesinin içine kireç ve yumurta akı karıştırıyorlardı bu karışım taşları çok güçlü şekilde birbirine bağlıyordu”.

Toprak: Bazı abbaraların yapımında toprak kullanılmıştır. Toprak, kirece benzer şekilde kullanılır ve yapıların dayanıklılığını arttırmaya yardımcı olur.

Beşinci görüşmeci;

“Abbaralar taş örme tekniği ile yapılıyordu. Kullanılan malzemeler ise; “Nikkara”, kalker, kil ve kül gibi karışımlardan yapılırdı. Eskiden beyaz çimento yoktu, taşların arasına bu hazırladıkları harcı kullanırlardı. İçine yumurtada atarlardı ve yapı sağlam olurdu. Bu harca özellikle yumurta atılırdı çünkü yumurtanın içinde yağ olduğu için çok sağlam olurdu. Üstüne de su döküp dinlendirirlerdi bu harcı, demlerlerdi. Arapçayla “ğammir” yani demleme, bu işlemi yaparlardı. Bunu yapma sebepleri iyice olgunlaşması içindi. Bütün bu işlemlerden sonra taşlarla örülen abbaralar çok sağlam olurdu”.

Ayrıca bazı abbaraların içinde evlerin giriş kapısının yer aldığı ve bu kapıların ahşap veya taş malzemeden yapıldığı görülmektedir. Kapıların girişleri dekoratif motiflerle süslenerek tarihi dokuyu ifade etmektedir. Kullanılan ahşap malzeme, bölgedeki ağaçlardan elde edilmektedir. Abbaraların yapımında kullanılan malzemeler genellikle doğal ve yerel malzemelerdir. Bu malzemeler, Mardin’in karakteristik mimari özelliklerine katkıda bulunmaktadır ve bölgedeki tarihi dokunun korunmasına yardımcı olmaktadır.

Görüşmecilerden elde edilen veriler ışığında abbaraların yapı birimi olarak kireç taşı ve harç olarak halkın “nikkara” dediği, kireç taşının iyice toz haline getirilmiş hali kullanılmaktadır. Görüşmecilerin birçoğu abbaraların yapı malzemesinin Mardin taşı ve “nikkara” denilen kireç tozu, yumurta ve toprak karışımı harçlarla olduğunu ifade etmektedir.

4.4. Mardin Abbaralarının Yapımında İklim Faktörünün Etkisi

İklim, abbara yapımında ve kullanımında önemli bir faktördür. Mardin ili yazın sıcak ve kurak, kışın ise soğuk ve yağışlı bir iklime sahiptir. Abbaralar, genellikle evlerin alt katında yer alır ve dışarıdan izole edilmiştir. Bu izolasyon, abbaralarda depolanan gıdaların sıcaklık, nem ve diğer hava koşullarından etkilenmesini önlemeye yardımcı olur. Yaz

aylarında evlerin serinlemesi ve gölgeğinden yararlanma adına abbaralar sıklıkla kullanılmaktadır.

Yapılan saha çalışmasında birinci görüşmecinin ifadelerine şu şekilde yer verilmiştir;

“Eskiden çok fazla yağmur yağardı ve bu yağmur sokaklarda birikmeden abbaraların içinden akıp giderlerdi, abbaraları yağış zamanında şehrin büyük su giderleri olarak görebilirdiniz”.

Abbaraların farklı iklim koşullarına göre şekillendiğı ve çok amaçlı kullanıldığı görüşmeci ifadelerinden de anlaşılmaktadır.

Yedinci görüşmeci ise abbaraların iklim yönünden etkisini şu şekilde anlatmaktadır;

“Mardin yaz aylarında çok sıcak olur, evlerimizin serinlemesinde abbaralar çok etkili olur. Abbaranın üstünde bulunan oda yaz aylarında serin olduğu için, çarşıdan aldığımız gıda malzemelerimizi oraya koyardık. Kışın ise kar yağdığı zaman bütün karlar burada birikirdi ve çok buz tutardı”.

Görüşmecinin ifadelerine bakıldığında abbaraların sıcaktan ve soğuktan korumanın yanı sıra gerektiğinde depo olarak gıda malzemelerinin saklandığı alanlar olarak işlev gördüğü ifade edilmektedir.

On birinci görüşmeciye göre ise;

“Abbaralar küçüklüğümüzden beri bizim için her zaman sığınak olmuştur. Yazın çarşıdan döndüğümüz zaman eşyalarımızla orada biraz dinlenir biraz soluk alır öyle evimize giderdik, her zaman abbaraların olduğu sokaklardan geçerdik. Abbaralarda ceryan çok olurdu bunlarda evimizi serinletirdi. Kışın ise ani yağmur bastırduğunda hemen abbaraya sığınırđık”.

Görüşmecilerin verdiği bilgiler ışığında, abbaralar yaz aylarında serinlemek amacıyla kullanılmıştır. Yaz aylarında abbaraların üstünde yer aldığı yapıyı serinletirken abbaraların alt kısımlarında bulunan yapıları gölgelendirerek serinlik bir alan oluşturduğu görülmektedir. Abbaralar kış aylarında ise yapıları yağıştan korumaktadır. Abbaralarda kullanılan Mardin taşının bu mekanları yaz aylarında serinlettiğı söylenmektedir. Ayrıca görüşmecilerin bazıları abbaraların üst kısmında yer alan evlerin hem serin olduğunu hem de bu evlerde gıda maddelerinin muhafaza edildiğini ifade etmektedir.

4.5. Mardin Abbaralarının Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Mardin abbaralarının olumlu ve olumsuz birçok yönleri bulunmaktadır. Olumlu yönlerine bakıldığında zaman; Kısıtlı şehir arazisinden yer edinme, yaz aylarında serin ve

gölgelik alan oluşturma, savunma ve güvenlik amacıyla kullanılma, olumlu yönleri arasında yer almaktadır.

Olumsuz yönlerine bakıldığında; bunun başında güvenlik zafiyeti yere alır. Saha gözlemleri sonucu abbaraları kullanan insanların bu mekanların bazen suç mahalli alanlar yarattığı ifade edilmektedir. İnsanlar bu mekanlarda çok fazla suçların işlendiğini dile getirmektedir. Abbaralarda kavga, hırsızlık ve taciz gibi olaylarının sıklıkla yaşandığı görüşmeciler tarafından dile getirilmektedir.

Dokuzuncu görüşmeci;

“Abbaralar suç mahallidir. İnsanlar burada kavga eder, tacize uğrar, hırsızlıklar yapılırdı. Küçükken bize buraları kullanmayın çünkü kötü insanlar size zarar verir diyorlardı. Birçok insan burada yaralanmıştır ve maalesef öldürülmüştür. Çünkü çok sessiz alanlardır, karanlıktır ve bakımsızdır”.

Beşinci görüşmeci;

“Abbaralar kısa kestirmelerdir ve aynı zamanda bizler için fazladan oda kazandığımız alanlardır. Eskiden insanlar evlerine fazladan oda katabilmek adına sokağa abbara yapardı hem fazladan bir oda olurdu hem de altlarından insanların geçişine olanak verilirdi, gölgelik ve serinlik olurdu. Bu yüzden çok olumlu yanı vardır. Mesela İnsanlar ana caddeye bağlanmak için abbaraları kullanırlar. Kışın ise rüzgarlar kesilsin ve soğukların eve girmesini önlemiştir. Taş yapılar olması ve sokaklara estetiklik vermesi abbaraları Mardin için çok değerli kalmıştır”.

Birinci görüşmeci abbaralarla ilgili şu sözlere yer vermiştir;

“Abbaralar pek sağlıklı mekanlar değildir, nem ve rutubet çok fazla olur, içleri çok temiz değildir ve çok karanlıktır. Biz küçükken büyüklerimiz abbaralardan geçmeyin diyorlardı, bazı insanlar içlerine saklanıp bizi korkutuyordu”.

Üçüncü Görüşmeci;

“Abbaraların olumsuz yönleri vardır, eskiden yeni evliler abbaraların içlerinden geçmiyorlardı, eğer geçerlerse sıkıntı ve darlık getireceğine inanıyorlardı. Çok karanlık alanlardı, ışık yoktu ve kışın içleri çok soğuk ve buz olurdu”.

Görüşmecilerin ifadelerin hareketle abbaralara yönelik genel olarak bazı olumsuz yargılar da bulunmaktadır. Abbaraların mekânsal olarak görünür alanlarda yer almaması güvensizlik unsuru olarak görülürken aynı zamanda bu mekânın geleneksel olarak bazı inanç kodlarını da taşıdığını göstermektedir. Örneğin yeni evlilerin abbaraları kullanmasının sakıncalı görülmesi gibi.

4.6. Mardin Abbaraları ile İlgili Anlatılar

Abbaralar ile ilgili geleneksel olarak birçok farklı anlatı bulunmaktadır. Bu anlatılar çeşitli inanç unsurları üzerinden ele alınmaktadır. Yerel halk abbaraları kullanırken bazıları insanların çengelli iğne taktığını ve bazılarının ise abbaraların uğursuzluk getirdiğine dair inanç taşıdığı görülmektedir. Bu anlatıların halk arasından çıktığı ve nesilden nesile aktarıldığı yapılan saha görüşmelerinden de anlaşılmaktadır. Abbaralarla ilgili bazı anlatılar aşağıda yer alan görüşmecilerin ifadeleri üzerinden aktarılmaktadır.

Görüşmeci üç, abbaralarla ilgili bildiği hikâyeyi şöyle aktarır;

“Abbaralar karanlıktır ve rutubetlidir, bu mekanlar çok kirliydi ve bakımsızdı. Bize küçükken abbaralardan geçmeyin size kötülük musallat olur diyorlardı. Burada birçok olay yaşanmış ve bize öyle anlatırlardı, mesela bir gün bir adam abbaranın içinden geçerken abbaranın kapılarının kapandığını ve abbaranın içinde hapsoldüğünü anlatırlardı”.

Görüşmeci beş ise;

“Eskiden bizlere abbaralar kapandı üç harfliler bizi çarptı derlerdi, ancak bu böyle değildir böyle bir şey yok, karanlıkta yolunu şaşırıp duvara tosluyordu ve diyordu ki; aha abbara kapandı diye, bağırmaya başlıyordu. Çocukken bizi korkuturlardı bu abbaralardan garip sesler gelirdi, hatta çok bilinen bir abbara var caminin altından geçen abbara bunun adı “hammul yunus” abbarasaydı, bu abbaradan çok ses geldiğini söylerlerdi. Buradan geçince işte bana geldiler (cinler) derlerdi”.

Görüşmeci altı;

“Bizim başımıza bir olay gelmedi ancak işittiğimiz bazı olaylar var. Abbaranın altından geçen bir kadını soydular altınlarını aldılar ve kadını öldürdüler ve bu olay bizi çok etkiledi. Bu abbaralarda sapık insanlarda çok fazla bulurdu ve kadınlar geçerken tedirgin olurdu o yüzden tek başlarına çok geçmezlerdi. Bizim bir tanıdığımız dükkanını kapatıyor ve çantasına paralarını koyup eve dönerken adamın paralarını çalıyorlar ve adamı öldürüyorlar, bu olay bizi çok etkilemişti. Biz Süryanilerde abbaralarda sihir, büyü, tılsım, doğa üstü olaylar ve cin olaylarına inanmaz ve öyle şeyler hiç başımıza gelmedi ve bilmeyiz bizde öyle şeyler yoktur öyle şeylere inanmayız”.

Görüşmeci sekiz;

“Zamanında Teker Mahallesi, Ağlar Sokakta bulunan bir abbarada, ki bu abbaranın adı “Abbaratıl Xıraktır”. Yani Arapçayla “bez, küçük kumaş parçası” anlamındadır. Köyden gelen bir merkep bu abbarada sıkışıyor, abbara o kadar dar ve küçük ki bu merkebi oradan çıkarmak için saatlerce uğraşıyorlar ancak sonunda çıkarmayı başarıyorlar. Köyden gelen merkeplerle, Mardin merkepleri bir değildir, Mardin merkepleri çok kıvraktır, dar ve

yorucu olan Mardin sokaklarına uyum sağlamışlardır. Ancak kırsaldan gelen merkepler abbaralara giremezdi çünkü o sokaklara alışkın değillerdi”.

Görüşmeci on dört;

“Abbaralar gizli ve saklanması kolay olan yerlerdir biz küçükken annelerimiz bize sakın oradan geçmeyin derlerdi, tabi ilk başta bunu neden bize söylediklerini bilmezdik ancak daha sonra anladık ki oralar temiz mekanlar değildi bu yüzden bazı varlıkların olduğuna inanılırdı. Abbaralardan yalnız geçmezdik veya geçince bile çengelli iğne ile geçerdik. Abbaranın kapısının kapanacağına ve orda sıkışacağımıza inanılırdı bu yüzden yanımızda hep çengelli iğne bulundururduk o iğneyi kapıya batırduğumuzda abbaranın kapısının açılacağına inanılırdı. Bu yüzden yanımızda her zaman çengelli iğne taşırız bugün hala taşıyorum ve yanımda bulunduruyorum. Çengelli iğne cinlerden korur sivri olduğu için çengelli iğneyle gezenlere cinlerin musallat olmaz”.

Görüşmeci anlatılarından hareketle abbaraların halk arasında korku unsuru ve dini inanç etrafında şekillenen bir misyon taşımasının yanında aynı zamanda efsanevi özelliklere sahip olduğu da ifade edilmektedir. Her ne kadar inanç unsuru üzerinden ele alınsa da bazı kesimlerin bu unsurları barındırmadığı fikri de hakimdir. Abbaraların Mardin halkı tarafından korku figürü olarak ifade edilmesi genel kanı olarak kabul görmemektedir.

SONUÇ

Mardin tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Önemli ve zengin bir kültürü olan şehrin, çeşitli kavimlerin yerleşim yeri olmuştur. Mardin’de birden çok medeniyetin etkisi vardır. Bunlar: Sümer, Akad, Babil, Mitanni, Roma İmparatorluğu, Bizans, Hamdaniler, Selçuklular, Artuklular ve Osmanlılar olmuştur. Her gelen medeniyet şehir için farklı yapılar ve kültürler bırakmıştır.

Mezopotamya ovasının Kuzeyinde bulunan şehir tepelik bir arazi üzerine kurulmuştur. Şehir yerleşimi güney yamaçlarda kurulmuştur ve önemli bir kale şehridir. Yapılar ve mimari form binlerce yıldır bölgeye gelen medeniyetler tarafından şekillenmiştir. İpek yolu üzerinde bulunan şehir, ticaret merkezlerinden biri olmuştur. Mezopotamya ovasının verimli arazileri şehir için önemlidir.

Abbaralar, geleneksel Mardin evlerinin altında yer alan üstü kapalı mekanlardır. Evlerin zemin katında bulunan abbaralar, genellikle kesme taş ve kalker gibi yerel malzemelerle inşa edilmiştir. Bu mekanlar, Mardin’in sıcak ve kuru yaz iklimine karşı etkili bir şekilde koruma sağlamaktadır. Abbaralar yaz aylarında güneşin etkilerini azaltarak evin iç sıcaklığını düşürür ve serin bir ortam sunmaktadır. Aynı zamanda kış aylarında ise soğuk rüzgarların etkisini azaltarak evin sıcaklığını dengede tutmaktadır.

Abbaralar, şehrin mimari kimliğinin önemli bir parçasıdır. Tarihi ve kültürel bir değer taşıyan bu yapılar, Mardin’in özgün mimarisine ve şehir dokusuna karakteristik bir görünüm kazandırmaktadır. Günümüzde turistik bir çekim noktası olarak da değerlendirilen abbaralar, turistlere Mardin’in kültürel ve mimari zenginliklerini keşfetme fırsatı sunmaktadır.

Abbaralar şehir halkının sosyal hayatını da etkilemektedir. Bu mekanlar genellikle sokaklar veya mahallelerde bulunmaktadır ve birçok insanın toplanması için uygun alanlardır. Bu nedenle, abbaralar sadece bir mekân, değil aynı zamanda Mardin kültürünün bir parçasıdır. Abbaralar Mardin’in zengin sosyal hayatına önemli katkıda bulunmaktadır.

Mardin’de yer alan abbaraların kesin yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, Mardin’deki diğer tarihi yapılar gibi yaklaşık 800-900 yıl önce inşa edildiği tahmin edilmektedir.

Mardin’de bulunan ve şehir genelinde yayılış gösteren abbaralar evlerin altında bulunur. Kireç taşının yapı malzemesi olarak kullanıldığı abbaralar evlerin sokağa doğru taşınmış bir odası konumundadır. Ev birimi olarak kullanılan bu yapılar çeşitli form ve

özelliklere sahiptir. Beşik tonoz ve Çapraz tonoz en çok abbara yapım formudur. Kısıtlı bir araziden maksimum fayda sağlanması, savunma, güvenlik ve iklimin etkilerinden korunmak amacıyla yapılmış olduğu düşünülen bu yapılar şehir genelinde yayılış gösterir.

Tepelik bir alana kurulmuş olan şehir, arazi ve iklim yapısına göre şekillenmiştir. Abbaraların tam olarak hangi sebepten dolayı ortaya çıktığı bilinmese de, özellikle bir kale etrafında toplanmış olan şehir yapısından yer kazanma çözümü olarak yapıldığı söylenebilir. Ayrıca söylentilerden bazıları ise dar sokaklarda savunma ve güvenlik için yapıldığı söylenirken, iklimin etkilerinden korunma amacıyla da yapıldığı araştırma sonucu edinilmiştir.

Mardin şehir merkezinin içinden anayol geçmektedir ve bu yola 1.Cadde denilmektedir. Bu yol şehri ikiye bölmektedir. Caddenin güneyinde ve kuzeyinde abbaralar yer alır ancak 1.Caddenin güneyinde yer alan mahallelerde abbaraların sayısının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Mardin'de yerleşim yerleri topoğrafyanın etkisi ve şehir merkezini çevreleyen kale surlarının etkisi ile sınırlı kalmıştır ve şehir yerleşimi daha fazla genişleyememiştir bu yüzden evlere çeşitli oda birimleri inşa edilmiştir. Abbaralarında bunlardan bir tanesi olduğu gözlemlenmiştir.

Mardin'de yer alan abbaraların; sayısı, örtü tekniği, mimari formu ve plan zenginliği Türkiye'de bulunan örnekleri ile karşılaştırıldığında, Mardin'de yer alan abbaraların daha zengin ve ihtişamlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Abbaraların yapı malzemesi taştır. Abbaraların kemerlerine bakıldığında düzgün kesilmiş taşlarla yapıldığı gözlemlenmiştir. Ancak bazı abbaralarda toprak ve kireç karışımı olan moloz taşların malzeme olarak kullanıldığı sahada gözlemlerinde görülmektedir.

Kamusal bir alan üzerine yapılan ancak üstünde özel bir yaşam alanının bulunduğu yapılar olarak gözlemlenmiştir.

Mardin'de yer alan abbaraların Türkiye'de bulunan örnekleri ile karşılaştırıldığında, eğer bir evin altındaysa ve üstü özel mülke aitse buna abbara denildiği saha araştırmasında edinilmiştir. Bu yüzden Mardin abbaraları coğrafi bir işaret taşımaktadır. Çünkü şehirde bulunan abbaralar zengin mimari form ve farklılar göstermektedir.

Mardin abbaraları, coğrafi nedenlerden dolayı ortaya çıkmış bir yapı birimi olarak gözlemlenmiştir. Şehirde yaşayan insanların istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak inşa edildiği bilinmektedir.

Abbarlar şu an birden çok problemle karşı karşıyadır. Bu yapıların birer kültür varlığı olması gerektiği ve coğrafi işaret ile tescil edilmesi, Çöplerin burada biriktirilmesi, duvarlarının aşındırılıp yazı yazılması, yetersiz bakımdan dolayı duvarlar ve tavanlarda tahribatın olması abbaralardaki sorunlardan bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Abbaralar yüzyıllardır çeşitli amaçlarla kullanılmış yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlerin yanına yeni bir birim kazandırma, savunma ve güvenlik ihtiyacını karşılama ve sıcak iklimden kaynaklanan etkiyi en aza indirmek için kullanılmış olduğu yapılan araştırmalar sonucu gözlemlenmiştir.

Eski Mardin'deki abbaraların sadece belirli bir bölümü incelenmiştir. Eski tarihli belgeler, fotoğraflar incelenmiş ve bunun sonucunda bazı abbaraların yıkıldığı, bazı değişiklikler yapıldığı tespit edilmiştir. Özellikle 1990-2009 dönemini kapsayan yıllarda abbaralarda genel bir bakımsızlık görülmüştür. Bu nedenle 2010 yılından sonra abbaralarda büyük bir tadilat ve restorasyon çalışmaları başlatılmıştır.

Saha araştırmasında elde edilen veriler sonucu Mardin abbaralarının iklim etkisinden dolayı ortaya çıkmadığı Mardin ilinin kurulu olduğu topografya şartları nedeniyle ortaya çıktığı görülmüştür. Eğimli ve yüksek bir dağ yamacına kurulmuş olan Eski Mardin şehri, topografik bazı zorlukları kendisiyle getirmiştir, kısıtlı ve dar şehir yapısı nedeniyle abbaralar şehir alanı içinden fazladan yer kazanma çözümü olarak inşa edildiği saha gözlemlerim sonucu ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, İ. O. ve İncili, Ö. F. (2014). “Coğrafi Ortam ve Kent Fizyolojisi İlişkileri: XIX. Yüzyıl Kilis Şehri Örneği”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29: 220-247.
- Bayşu, İ. (2018). Mardin İlinin Kalkınmasında Coğrafi Faktörlerin Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çanakkale.
- Biricik, S. A. (1974). “Mardin ve Mücavir Mıntıkasının Strüktür ve Jeomorfolojisi”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 26: 121-134.
- Büyükkırcalı, M. (2019). Şanlıurfa Kent Merkezinde Kabaltılar Üzerine Tipolojik Bir Değerlendirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü. Gaziantep.
- Demir, M.A. (2021). *Şehrimiz Mardin*. Mardin Sesi Gazetecilik Matbaacılık. Mardin.
- Dinç, F. (2021). “İslâm İnşâ Hukukunun Mardin Kent Mekânına Yansıması”. *Mukaddime Dergisi*, 12(2),307-346.
- Erdal, Z. (2020). *Mardin Abbaraları*. Kriter Yayınevi, İstanbul.
- Erdoğan, A. (2013). “Mardinli Bir Plancıdan “Mardin’de Zaman” Üzerine”. *İdeal Kent Dergisi*, 1(9): 232-265.
- Karagülle, C. Ve Demir, Y. (2010). “Yerel verilerin konut tasarım sürecinde değerlendirilmesi: Mardin örneği”. *İTÜ Dergisi A: Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 9(2), 83-94.
- Koday, S., Koday, Z. ve Kızıllkan, Y. (2017). “Siirt İlinde Bir Mesken Kültürü: Cas Evleri”. *Current Perspectives in Social Sciences*, 21(4): 1369-1385.
- Közcü, H. (2016). Urfa Mimarisinde Kabaltılar, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, Mardin Orman İşletme Müdürlüğü, Mardin-Savur-Mazıdağı-Midyat Orman Amenajman Planları (2016-2035), Mardin, 2022.)
- Mercan, Ç. ve Arpağ, S. (2020). “Coğrafi Bilgi Sistem Analizleri Kullanılarak Toprak ve Arazi Özelliklerinin Değerlendirilmesi: Türkiye, Mardin İli Arazisi”. *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, 7(1): 23-33.
- Mungan, M. (1996). *Paranın Cinleri*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Noyan, S. (2008). *Bir Şehir Bir Malik Malikane Sıra Dışı Evler: Mardin*. Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- Paköz, A. E. (2013). “Geleneksel Maraş Evlerinin Mimari Özellikleri”. *Artium Dergisi*, 1(1), 65-81.

Şanlıurfa.

Şimşek, N. (2013). Mardin Geleneksel Konutlarında Değişimin Mekân Dizimi Yöntemiyle İrdelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Tolun, N. ve Ternek, Z. (1952). ‘Mardin Bölgesinin Jeolojisi’. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, (3)2: 1-20.

Tuncer, O.C. (1999). *Diyarbakır Evleri*, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Ankara.

Tural, M.M. (2009). Mardin Geleneksel Yerleşim Dokusunun Kentsel Dış Mekân Kullanımları Bağlamında İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Üçok, A. (2015). *Mardin Gezi Rehberi*.

Zeka, S. (2020). ‘Mardin’i Romandan Tanımak: Abbara/Bir Umudun Masalı’. *Karamanoğlu Mehmet bey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 11-24.

Zekai, E. ve Tümer, Ş. (ed.). (2018). *Geçmişten Günümüze Tarihten İzler*, Berikan Yayın Evi, Ankara.

İnternet Kaynakları

URL 1

twitter.com/saiddsk/status/894287061036957697/photo/1 (Erişim Tarihi: 14.02.2022).

URL 2

<https://kolayarapca1.wordpress.com/kblt/> (Erişim Tarihi: 14.02.2022).

URL 3

<http://www.kilis.bel.tr/index.php/2019/04/16/tarihi-sokaklar/> (Erişim Tarihi:15.02.2022)

URL 4

mustafacambaz.com/details.php?image_id=41069 (Erişim Tarihi: 15.02.2022.)

URL 5

<https://twitter.com/HakanEgemen80/status/1332977166053756928/photo/4> (Erişim Tarihi: 01.01. 2023.)

URL 6

twitter.com/patyale/status/1333024553350651905/photo/1. (Erişim Tarihi: 01.01.2023).

URL 7

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=47494> (Erişim tarihi:06.01.2022).

URL 8

<http://urfatas.net/url-nahit-tasi> (Erişim Tarihi 22.01.2022.).

URL 9

<http://artuklu.gov.tr/cografi-konum-ve-iklim> (Erişim Tarihi: 09.01.2023).

URL 10

<https://etibakir.com.tr/tesisler/mazidagi-fosfat-tesisi/> (Erişim tarihi: 10.04.2023).

URL 11

https://rekabetcisektorler.sanayi.gov.tr/media/dokumanlar/Mardin_Gezi_Rehberi.pdf (Erişim Tarihi 28.04.2023)

EK-1 SAHA GÖRÜŞME SORULARI

1. ABBARALARIN MİMARİSİ HAKKINDAKİ OLUMLU VEYA OLUMSUZ DÜŞÜNCELERİ AÇIKLAR MISINIZ?
2. ABBARALARIN MİMARİSİNİN DİNİ VEYA MİMARİ İNANÇLARLA BAĞLANTILI OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?
3. ABBARA MİMARİSİNİN ÇEVREYE UYUMU KONUSUNDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ DOĞAL MALZEMELERİN KULLANIMI VE SICAK İKLİMLERDE YAŞAM İÇİN TASARLANMIŞ YAPISI ÇEVREYE UYUMLU BİR MİMARİ TARZI MIDIR?
4. ABBARALARIN MİMARİSİ HANGİ KÜLTÜREL VE TARHİ FAKTÖRLERE DAYANMAKTADIR BU FAKTÖRLER MİMARİNİN ÖZELLİKLERİNİ NASIL ETKİLEMİŞTİR?
5. ABBARA MİMARİSİNDE HANGİ İNŞAAT MALZEMELERİNİN KULLANILDIĞINI BİLİYOR MUSUNUZ?
6. ABBARA MİMARİSİNİ ÖNE ÇIKARTAN BELİRGİN ÖZELLİKLERDEN BAHSEDER MİSİNİZ?
7. ABBARANIN MİMARİSİNE SAHİP OLAN MESKENLER HAKKINDA MİTOLOJİK (DİNİ) HİKAYELER DUYDUNUZ MU? DUYDUYSANIZ BU HİKAYELER NELERDİR?

EK-2 GÖRÜŞMECİLERİN ÖRNEKLEM TABLOSU

Tablo 14 Görüşmecilerin Örneklem Tablosu

Görüşmeciler	Cinsiyet	Yaş	Meslek
G. 1	Erkek	80	Esnaf
G. 2	Erkek	84	Esnaf
G. 3	Erkek	60	Terzi
G. 4	Erkek	74	Emekli
G. 5	Erkek	61	Esnaf
G. 6	Kadın	73	Ev Hanımı
G. 7	Kadın	29	Memur
G. 8	Erkek	59	Yönetmen
G. 9	Erkek	28	İşletmeci
G. 10	Erkek	52	İmam
G. 11	Erkek	58	Serbest Meslek
G. 12	Erkek	55	Taş Ustası
G. 13	Erkek	50	Serbest Meslek
G. 14	Kadın	46	Heykeltıraş
G. 15	Erkek	37	Memur
G. 16	Erkek	41	Belediye Personeli

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Abdulhalim Furkan KILIÇ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Ticaret Meslek Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Antalya, 2019
Tezsiz Yüksek Lisans Diploması	-
Dönem Projesi Konusu	-
Tezli Yüksek Lisans Diploması	-
Yüksek Lisans Tez Konusu	Abbara İncelemesi: Mardin Örneği
Doktora Diploması	-
Doktora Tez Konusu	-
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
SARI, C., KILIÇ, A. F., GÜVEN, S. & YAŞAR, H. B. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Kültürel Miras Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. International Journal of Current Approaches In Language, Education And Social Sciences, 2 (1), 334-353.	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	-